

גליזון באר הברשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

דברים - (ת"ב)

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת דברים – תשעה באב

- ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר - אף שחובת לעשות השתדלות אבל אינה סיבת הפרנסה . . . . . א
- דאגה של חינוך – מדוע דואג על הפרנסה כשלא הוא המפרנס אלא הקב"ה . . . . . ג
- בניה של חינוך – המאמין לא יבכה על מצבו אפי' כשהוא נראה כחושך . . . . . ו
- צפית לישועה – האמונה בה' שהוא בורא ומנהיג את העולם והוא יושיענו בקרוב . . . . . יב
- שלא תלו במחונם – תוקף חורבן בית שני והנלות הנמשך מאז ועד עתה על חסרון הבטחון . . . . . יב
- אלא בזכות התפילה - ההתחזקות בתפילה תהיה לנו במקום קרבנות . . . . . יג
- אחינו המסו – הזהירות בבין אדם לחברו והבריחה מהמחלוקת בראשית דרכה . . . . . טז
- אהבת חינוך – בזכות אהבת חינוך יבנה המקדש . . . . . כ
- משחרב הבית - כל הצרות מקורן מחורבן הבית לעורר אותנו להתקרב אל ה' . . . . . כג
- ביודעי ומכירי – כל איש מכיר בעצמו היטב מה עליו לתקן . . . . . כו
- קרא עלי מועד – קרבנתנו אל ה' ביום זה, ועלינו לרצותו ביום הזה מתוך עבודת ה' בשמחה . . . . . כז
- ועדיין לא נושענו – לרוב הצרות נחשב כאילו נחרב מחדש בכל שנה . . . . . כט
- רב לך שבת – קדושת שבת בכלל וכפרט בימי בין המצרים ושבת חזון . . . . . כט
- בוחה של בושה – חומר ענין המבזה את חברו וגודל שברן של הנעלבים ואינן עולבין . . . . . ל
- ונפשי כעפר - מעלת ההכנעה . . . . . לב
- ארבע אמות של הלכה בלבד – חשיבות עסק התורה בפרט בעת הנלות . . . . . לב

באר הפרשה

*

דברים - תשעה באב

וכיו"ב, יאבד הלה את עשתונותיו, ויחשוב כי אפסה תקוותו, וכל זה בא לו מחמת שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר עוסק. אך המאמין יודע כי לא העסק מפרנסו אלא הבורא יתב"ש הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי בינים, ואין מעצור לה' להושיע ולהזמין לו פרנסתו ממקום אחר טוב יותר מזה הראשון.

וזוה פירוש הכתוב ובדבר הזה, החושב כי דווקא מ'דבר זה' - מעסק ו'השתדלות' פלונית תבוא לו הפרנסה, סימן הוא שאינו מאמין בה' אלוקים. כי המאמין יודע שהפרנסה בידי ה' היא, וכל ענין ההשתדלות אינו כי

ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר - אף שחובה לעשות השתדלות אבל אינה סיבת הפרנסה

בפרשתנו" (א לב) 'ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקים', וביאר הרה"ק מסטרעטין זי"ע (הגל מחנה יהודה, השמטות, ד"ה פר' דברים), כי בא לרמוז למי שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר הוא עוסק, אנא, פקח עיניך וראה שטעות גדולה בידך, כי לא העסק מפרנס האדם אלא הקב"ה. למשל, אם הוא מחזיק את ה'ראנדי' (חכירות בית המזיגה מהפריץ) והוא חושב שדייקא מ'בית מזיגה' זה תבוא פרנסתו, הרי שאם ביום מן הימים יקחו ממנו זה העסק - כי בא 'מוסר' והלשין עליו אצל הפריץ,

א. בראשית חומש 'משנה תורה' נביא כמה מילין במעלתו המיוחדת, וזה יצא ראשונה, דהנה אמרו חז"ל (פסחים כח: ועוד) אפי' רבי יהודה דלא דריש סמוכין, במשנה תורה דריש סמוכין, ולפי 'פשוטו' דריש סמוכין היינו שלמדים הלכה והוראה למעשה ממה שהתורה הסמיכה ענין אחד למשנהו, וכגון מהסמיכות של מצות ציצית לאיסור כלאים אנו למדים להתיר ללבוש כלאים בציצית (החוטים עם הבגד), ועל זה אמרו שבכל התורה לא למד ר"י מפסוקים הסמוכין זה לזה, אך בחומש דברים הריהו מודה שיש לדרוש סמוכין. הוסיף הרה"ק 'השרף' מקאצק זי"ע לפרש, ש'רבי יהודה' מלשון 'יהודי', וכך אנו אומרים לו רבי יהודי אפילו אם לא עלה בידך לדרוש סמוכין - להתקרב אל ה' ולהיות 'סמוך' אליו, וכבר נתייאשת ח"ו מקרבת אלוקים, מכל מקום על ידי פסוקי התורה בחומש דברים יעלה בידך לשוב לדרוש סמוכין' - להיות סמוך ונראה אל אבינו שבשמים.

וכך היה 'היהודי הקדוש' זי"ע שהמובחר שבספרי מוסר הוא ספר משנה תורה, והיה מזהיר לתלמידיו ללמוד תמיד משנה תורה לעורר לבבם (שם משמואל דברים תרע"ה, עיי' בית יעקב לרי"א סה ע"ב). ואף הוא עצמו היה לומד בו מידי יום ביומו בכל ימות השנה (פרי צדיק דברים ד"ה אלה).

אף ב'של"ה' הק' כתב (פר' ואתחנן) וז"ל, מה לנו לחפש אחר תוכחת מוסר, הלא הפרשה כולה וכן כל הפרשיות 'משנה תורה' כולם מלאים מתוכחת מוסר.

ב. וכפי שהמשיל הרה"ק מרוז'ין זי"ע ענין זה לעני ואביון הנודד מעיר לעיר, בהגיעו לאחת הערים חיפש אוכל להחיות נפשו הרעבה, וישלחוהו אנשי העיר לבית פלוני שבעליו מכניס אורחים ומקבלם בסבר פנים יפות באכילה שתיה ולינה חנים אין כסף. ויבוא העני לבית בעל 'הכנסת האורחים', אמר לו בעה"ב, אכן כאן תקבל מאכל ומשתה ביד רחבה ונדיבה ככל אשר תאוה נפשך, אך כתנאי קודם למעשה תעבוד עבודת הבית למשך שעה ושעתיים, ולאחמ"כ תשבע נפשך במאכל ומשתה ביד רחבה ומלאה. כעבור כמה שעות שעבד בהם עבודה קשה ומייגעת פנה העני בשמחה אל בעה"ב, עתה שלם לי משכורת, הראהו בעה"ב שיפנה אל הבית השני אשר בסמוך לו שם יקבל משכורתו, ואכן נתקבל שם העני בזרועות פתוחות בשמחה ובטוב לבב ובשפע אכילה ושתיה וכל הצטרכותו.

תוך כדי ישיבתו שם שמע שהאורחים היושבים לצידו משבחים בהתפעלות את טוב ליבו של המארח, על אשר מכניס אורחים בסבר פנים יפות והכל חנים אין כסף, כשמוע העני כן צעק אליהם במר נפשו, וכי לזה יקרא 'טוב לב', שמעביד בפרך את העניים ואח"כ עושה 'טובה' להאכילם, הגידו נא לי היכן ובמה עבדתם עד שזכיתם ליכנס לכאן לסעוד ליבכם במאכל ובמשתה, אף הם ענו כנגדו, איננו יודעים מה אתה סח, מי עובד בפרך ועבור מי עובד...עד שנתבררו הדברים שעני זה נקלע בטעות לביתו של אדם אחר שניצל את תמימותו ואת חוסר ידיעתו היכן הוא משכן הכנסת האורחים, והלה העבידו בפרך על לא עוול בכפו.

ממעשה זה נלמד. א. שכל עבודתו ועמלו של העני לא הייתה עבור האוכל, אלא עבור ענין אחר לגמרי, שהרי אף

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

היה אפשר לאדם להיות יושב ובטל, והגזירה (גזירת קצבת מזונותיו) הייתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם - 'בזעת אפך תאכל לחם'. אשר על כן, חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו.

ומוסף ה'מסילת ישרים' 'וברכך ה' אלוקיך' (דברים טו יח), ואמרו בספרי (שם) יכול אפילו עומד ובטל, תלמוד לומר 'בכל אשר תעשה', אך לא שהשתדלות היא המועיל אלא המוכרח - וכיוון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת

אם כחובה המוטלת על האדם כיון שכך גזרה חכמתו יתברך - 'בזעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג יט), אך לא היא המביאה לאדם את הפרנסה, אלא פרנסתו באה לו משמיא כפי הנקצב לו, ואינה תלויה בריבוי או מיעוט השתדלותו.

וכן כתב הרמח"ל ב'מסילת ישרים' (פכ"א) אמנם מה שיוכל לשמור את האדם... הוא הבטחון, שישליך יתנו על ה' לגמרי, כאשר ידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו, וכמו שאמרו (ביצה טו:) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, וכן אמרו (יומא לה:) אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימא, ובאמת

כל היושבים לידו קיבלו מנתם מהבעה"ב 'מכניס האורחים' אף בלא עבודתם תחילה. ב. שהאוכל שקיבל העני לא היה כלל תשלום עבור עבודת הפרך שעבד, שהרי אף אם לא היה עובד עבור בעה"ב שהעבידו חנים ג"כ היה מקבל מהמכניס אורחים את מנתו. והנמשל, שעל האדם לדעת שלא ההשתדלות מביאה לאדם את פרנסתו, וכל חובת ההשתדלות אינה כי אם גזירת המלך 'בזיעת אפך תאכל לחם', ועוד ידע שפרנסתו לא באה לו מחמת השתדלותו - שיבוא לחשוב שלפי רוב השתדלותו תתרבה פרנסתו אלא הכל יגיע אליו כמות שנקצב לו מן שמיא.

הגאון מגיד מישרים רבי שלום שבדרון זצ"ל נסע פעם ללאנדאן לאסוף מעות וכספים עבור ה'פעילים' (שהיו מצילים נפשות ישראל משמד רחמי), והייתה נסיעתו מלווה בברכתו ועידודו של הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע. למעשה לא הצליח רבי שלום לקבץ מעות כפי הצורך, ומיד בשובו לארה"ק נכנס אל החזון איש, בטרם פתח פיו לספר העובר עליו, אמר לו החזון איש - היה כאן יהודי מבראזיל ושמו בערקאוויטש והשאיר לצדקה צ"ק (טשעק) בן 500 \$ - סכום עתק בימים ההם, והועדתי את הצ"ק עבורך בעבור ה'פעילים', וכה אמר לו החזון איש, עתה הראית לדעת, שאין האדם עושה אלא 'השתדלות' - עשית השתדלות בלאנדאן ובאה ישועתך מבראזיל... הא לך שאין המעות תוצאת ההשתדלות.

ג. ידוע בשם צדיקים לבאר במדרש חז"ל (בילקו"ש פר' דברים תתח, ד"ה כי ה"א) על הפסוק (ב ז) 'ידע לכתך את המדבר... ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר', מהו ידע לכתך - הלוכך, ולעורך בפרנסתך, והיינו שלכתך מלשון לכלוך, כי ה' יתברך יודע ועד כמה מתלכלך האדם ודעתו טרופה עליו בטרדת הפרנסה, עד שראשו וליבו בל עמו. ומה יעשה האדם - ה' אלוקיך עמך, יזכור תמיד את ה' האלוקים - כי הוא הזן ומפרנס, והוא הממלא לכל יציר נברא כל מחסורו, ואז מובטח ש'לא חסרת דבר' (אמונה ופרנסה עמו' מט להרה"ק ה'שומר אמונים' זי"ע).

ד. כאשר יחיה באמונה זאת, לא ייצר לו אם יבוא מאן דהוא להשיג גבולו, שהרי את הנקצב לו לא יוכל איש לקחת מעמו ולהחסירו, מעתה, מה איכפת לו שהלה יקל מעליו את עבודתו הקשה בהשתדלותו. אחד מחסידי הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע התאונן בפניו על חברו שפתח בסמוך אליו בית מסחר כשלו, והריהו מסיג גבול פרנסתו, ענהו הרה"ק מעשה היה בבעה"ב אשר לו היה תרנגול יחיד ומיוחד, והיה הלה מספק כל צרכו במאכל ומדור - לא חסר התרנגול מאומה. ויהי היום, הכניס בעה"ב תרנגול נוסף, מיד איבד זה הראשון עשתונותיו, והחל להשתולל בחמת זעם, מרט את נוצותיו של התרנגול החדש, וכל זה כי חשש שהלה יגזול מעמו מזונו, אך האמת, כי אינו אלא שוטה גמור, וכל ה'ריתחא' שלו אך לריק הוא, מדוע לא יבין שאם הכניסו עוד תרנגול - וודאי שמהיום גם יוסיפו להכניס כדי מאכל ומשתה של שני תרנגולים. ובזה סיים הרה"ק את דבריו, כל טענותיך כדברי התרנגול הנ"ל, כי יושב בשמים ישחק. שהוא הזן ומפרנס לכל, וכי אין לו די והותר לשלוח פרנסה בהרחבה לך ולחברך.

אדרבה כשיאמין האדם באמונה שלימה שאבינו שבשמים נותן לו כדי סיפוקו אשר יחסר לו, עי"ז יושפע לו שפע רב מכל העולמות, כי בכוח האמונה לפתוח בפניו שערי רווחה עושר וכבוד.

אחד מחסידי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע קבל בפניו על צרה שנחתה לפתחו, כי בא יהודי אחר ופתח בסמוך לו בית מסחר כשלו, והוא מרגיש שהלה גזול מעמו 'קונים'. פתח ה'בית אברהם' וסיפר לו עובדא דהוה עם חותנו של

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

בתיבת משאכם שהיו אפיקורסים, יש שביארו, כי אכן, המרגיש משאכם - שהמשא שלו הוא, שהוא נושא לבד את עול פרנסתו והצטרפויותיו המרובים, ובעצמו נושא את משא צרותיו הקשה עליו מנשוא, הרגשה זו אפיקורסות גמורה היא, כי המאמין בה' יודע אל נכון שהקב"ה נושא על גביו כביכול אותו ואת כל חבילות צרותיו, ומה לו להתאונן כל כך, ישליך על ה' יהבו - משאו, והוא יכלכלהו.

וכבר איתא במס' תענית (כט.) שעיקר סיבת החורבן הייתה בגין בניה של חינום, שכבו בני ישראל מחשש ודאגה מה יעלה בגורלם לכשיצטרפו לעלות לארץ כנען להילחם בענקים תושבי הארץ, ועלינו להזהר ולהישמר על נפשנו שלא לילך בדרכיהם, ולא לדאוג ולבכות בכיה של חינום, וידע שבכיותו על חסרון הפרנסה וכדו' חינום היא, שהרי הקב"ה נושא אותו, ומדוע יבכה כשיש מי שידאג עבורו.

שמים לחול ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות.

וכן כתב בספר 'המספיק לעובדי השם' לרבינו אברהם בן הרמב"ם (פ"ח 'הבטחון'), שיש הבוטח ב'השתדלותו' שהיא תביא לו הפרנסה, והרי זו 'כפירה נסתרת', והיינו שבפיו אומר שמאמין בה' שהוא המפרנס והמרושש, הממית והמחיה, המוחץ והמרפא, אבל בסתר ליבו בוטח הוא שפרנסתו תלויה לפי ריבוי או מיעוט השתדלותו, ורפואתו תלויה בתרופות הרופאים, ומכיון שסובר כך, הרי זו 'כפירה', ודוד המלך אמר על כך, 'שנאתי השומרים הבלי שוא ואני אל ה' בטחתי'.

דאגה של חינום - מדוע דואג על הפרנסה כשלא הוא המפרנס אלא הקב"ה

בפרשתן (א יב) בפסוק 'איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם', וברש"י, 'משאכם - מלמד שהיו אפיקורסים'. ולכאורה צריך ביאור, היכן מרומז

הרה"ק היסוד העבודה ז"ע רבי דוד זעלצער זצ"ל, שנקרא כך על שם שהיה ברשותו מפעל לייצור מלח (ואלץ) ומכירתו. יומא חדא הבחין רבי דוד שיהודי נוסף פתח סמוך אליו עוד מפעל למכירת מלח, תיכף נסע ר' דוד אל רבו הרה"ק מלעכאוויטש ז"ע וזעק בפניו, מורי ורבי, עתה ידעתי כי אמונתי פגומה - מכיוון שהנני מרגיש רגשי צער ממשגיג גבולי, ואם כן למה לי חיים. פתח הרה"ק ושוחח עמו בדברי אמונה וביטחון, והאריך עמו בדברים עד שנתחזקה אצלו האמונה ש'אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימא' (יומא לח:). ופסק מלהיות מיצר על היהודי הלז, בודעו שאי אפשר לאיש להשיג גבול רעהו.

כעבור תקופה חזר רבי דוד אל הרה"ק ושב ובכה לפניו כי עדיין אין אמונתו שלימה, כי כאשר הוא רואה קונים הנכנסים לקנות מלח בחנותו של רעהו אין לבו מתמלא שמחה כשמחתו בשעה שהוא רואה אי מי נכנס למוכרי הדגים, או לבית הסנדלר והרצען, ואם אין לו אמונה למה לו חיים. שוב חזר הרה"ק והפיח בקרבו להב האמונה הטהורה, עד שכבר הרגיש כי מעתה שמח ישמח בראותו את היהודי מרוויח ממכירת מלח. ובזה גמר הבית אברהם את דבריו, שאלו האברך נו... כאומר, ומה היה שכרו של רבי דוד על אמונתו. נענה הבית אברהם ואמר, וכי להגיע למדרגה זו - לשמוח בשעה שהמשיג גבול מרוויח אינו מתנה טובה... ועוד, וכי קטנה היא בעיניך שזכה להיות חותן המלך - חותנו של הרה"ק היסוד העבודה ז"ע.

ה. הגה"צ רבי אליהו דסלר הסביר לפי דברי ה'מסילת ישרים' שהמרבה ב'השתדלות יתירה' דומה לסוחר ששילם את חובו לממונים מטעם השלטון על המס, והנה הוא רודף אחריהם שברצונו לשלם להם עוד ועוד מיסים, היש לך שוטה גדול מזה...

ו. מעשה בעני שהיה מהלך בצידי הדרכים כשתרמילו על גבו, עבר לידו אחד העשירים כשהוא נוסע במרכבתו ההדורה, וראה איך שההלך עייף ויגע מעמל הדרך והמשא, קראו העשיר לעלות על עגלתו, והנה רואה העשיר שאף בשותו על העגלה ממשיך ההלך לישא את משאו הכבד על גבו - וכל גופו כואב מטורח המשא, תמה העשיר בפניו - מדוע לא יניח מע"כ את תרמילו וחבילתו הכבדה על קרקע העגלה, ויען המסכן, וכי לא די בכך שהנני מטריח את מע"כ לשאת אותי מרחק גדול כזה, האם יש צדק בכך - שאעמיס גם את משאי על עגלתך, אין זה אלא מן היושר שהעגלה תישא רק אותי, ואילו את המשא הכבד אשא בעצמי... נצטחק העשיר, ואמר, שוטה שכמותך, הרי אף כעת נושאת העגלה אותך ואת תרמילך גם יחד, ואינך מועיל במאומה בנשיאת המשא בעצמך, ומדוע תיגע לריק להחזיק המשא עליך.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

אכוס בעליו, מה טענה היא זו על בני ישראל שאינם יודעים היכן מונח מאכלם, וכי מנין להם לדעת היכן מונח מאכלם ושתיתם. אלא, כך ביאורו של מקרא, החמור אינו דואג על אכוסו כי הוא יודע שבעליו יספק מחסורו, כיו"ב בא הנביא בטענה לבני ישראל, מדוע הנכם דואגים על פרנסתכם, במאכל ומשתה וכל מחסורכם, ואינכם סומכים על ה' - הזן את העולם כולו, ומי שהאמונה מושרשת בלבנו, יודע אל נכון שאין לו כל סיבה לדאוג דאגת הפרנסה הניתנת לו ממילא ע"י הקב"ה!

וענין זה רמזו הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פר' צו, חוקת ועוד, בשם האלשיך) בדברי ההפטרה (לפרשתו, ישע' א ג) ידע שור קונתו וחמור אכוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן, בדברים אלו מוכיח הנביא את בני ישראל מדוע לא התבוננו מי מפרנסם וממלא כל מחסורם, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא טענה הראשונה - ידע שור קונתו, טענה היא - מדוע השור יודע מיהו בעליו, ואילו בני ישראל אינם מכירים בצורם וקונם, שהוא בורא ומנהיג את כל הברואים. אבל הטענה הב' - וחמור

כיו"ב, אדם הדואג - שאינו משליך כל יהבו על ה', בחשבו - לא אטריח כל כך את הבורא - אלא אשא בעצמי חלק מדאגותי, ובזה אסייע לבורא כביכול לישא אותי... הרי זה שוטה גמור... כאותו הלך שחושב שמיקל מעל גבי העגלה, הרי אף לדברך - עדיין אתה וכל משאך נמצאים כביכול על הקב"ה, ומדוע תיגע לריק בדאגות מיותרות...

(כע"ז בח"ח עה"ת בשלח, עמוד קה)

ז. כי המדמה בנפשו כי בידו הדבר - להשיג את פרנסתו בדרכים הנראים לו, אין הברכה מצויה במעשה ידיו, והמבין יבין... וכך הווה מעשה באחד שפנה באמצען של 'תשעת הימים' אל הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצוק"ל ושאלתו בפיו, הרי בימים הללו יש למעט במשא ומתן, אלא שכעת נזדמן לו הצעה לביזנעס (עסק) גדול עם כמה עשירי עכו"ם, ומניעת עסק זה הוא הפסד ממון עצום, התיר לו ר' משה לו לגמור את העסק לברכה. מכיוון שקיבל היהודי 'היתר' הוסיף לשאול האם מותר לו לגלח את שערות זקנו אשר צימח בשלושת השבועות, בכדי שיראה מכובד יותר בעת פגישתו עם הגויים, אך את זאת לא התיר לו ר' משה בשום אופן. אמנם כשבא למעשה התיר היהודי לעצמו וגילח זקנו.

בעת שבתו עם הנכרים, וכבר עמדו 'לסגור' את העסק, שאלוהו הגויים, מנין לנו שהנך ישר ונאמן, אולי רמאי וגנב אתה, ענה הסוחר, הלא יהודי אנכי, ובני עמנו ידועים כאנשים נאמנים ומהוגנים. אמרו לו הגויים, אם יהודי אתה מדוע איננו רואים בזקנך זיפי שערות - שהרי אסורים אתם בגילוח בימים הללו, הרי אסור לכם להסתפר בימים אלו, ואם לדתך אינך נאמן ואת הלכותיה אינך מקיים, וכי לנו תהיה נאמן... ומה לנו לעסוק עמך, והלכו להם הגויים, וכל העסק התבטל, ללמדו לקח טוב, שעושר והון מה' הוא, ואי אפשר להרוויח מאומה כשפועלים אפילו כמלא נימה נגד רצונו יתברך.

פעם פגש הגאון ה'בית הלוי' זצ"ל את אחד מתלמידיו משכבר הימים ושאלוהו 'מה עיסוקו של מר ומה הוא עושה', ויען התלמיד שהוא עוסק בעשיית צוקע"ר בשותפות עם גיסו ומשם פרנסתו. חזר ה'בית הלוי' ושאלו מה מעשיו, ושוב ענה שעוסק בעשיית הצוקע"ר. אחר ששילשו שאלתם ותשובתם נענה הבית הלוי ואמר, הנה אתה חושב שיש לי איזו חסרון בהבנה, לא כן, אלא לך יש חסרון בהבנתם של דברים. כי אילו שאלתי מה הקב"ה עושה עמך היה לך לענות בסיפורי הפרנסה הבאים לאדם מן השמים. אבל מכיוון ששאלתיך מה אתה עושה עליך לענות בעסקי 'יראת שמים', כאומרם (ברכות לג): 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'.

הרה"ק 'קדושת לוי' זי"ע עיכב פעם יהודי אחד בלכתו ברחובה של עיר, והחל לעוררו בענייני מוסר ויראת שמים, הלה שמיהר לעסקיו אמר לרבי אבקשכם רבי קדוש, עזבוני כעת לנפשי כי ממחר אנכי לעסקי הרבים, אמר לו הרבי לא מחכמה שאלת על זאת, כי כל העסקים ורווחיהם הלא כתובים הם בספר מראש השנה, ולא תפסיד מאומה מהנקצב לך אף אם תתמהמה עמי, ואילו מה שמדבר אנכי עמך בענייני 'יראת שמים' הרי השגתם תלויה בידך, כי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', ואם לא תעבוד להשיגם לא יהיה לך 'יראת שמים'.

כדברים האלה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ח"א אות תפ"א, הובא בליקוטי הרי"ם ערך פרנסה) כי יש שני דברים שהעולם טועה בהם ומהפך אותם, הא'. הוא עניין הפרנסה ש'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה', והב'. הוא ענין היראה שהרי 'מה ה' אלוקיקו שואל מעמך כי אם ליראה' (י"ב) וכן אמרו 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. והנה בענייני הפרנסה - אשר בידי שמים הוא, כל אחד רודף אחר פרנסתו, ומחשב עצות יומם ולילה

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

עתה, וממילא אינו יכול ליפטר מהם, והנה בני ק"ק בעשינקאוויץ היו שולחים אלי בכל שנה ושנה מכתב בו הם בוכים ומתאוננים על העניות והדחקות שעלה בגורלם, ורק מחמת צעקתם זאת אינם נושעים, צועקים ואינם נענים, מכיוון שהם בוכים וכל מחשבתם סביב חסרון פרנסתם, והנה בשנה זו לא קבלתי מהם את המכתב, ובזאת אני סמוך ובטוח שקיבלו עליהם את העצה היעוצה, שלא לחשוב יומם ולילה על הטרדה והדאגה כי המחשבה על זה מחזקת יותר את הצרה – על כן ברור לי שרווח להם, עכתוד"ק.

ובן איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם בשלח), וז"ל – שהשי"ת משגיח על כל העולם, והכל מאתו יתברך והוא המחיה את כולם ללא הפסק, כן

ולא עוד, אלא בדאגתו כי רבה הינו מזיק לעצמו, כמו שמבאר הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטעפסק זי"ע, שבעת שאדם מעמיק מחשבתו ב'דאגה' על מחסור פרנסתו או כיו"ב משאר מחסור, הרי בזה גופא מכניס הוא את עצמו עמוק בתוך מאסר הדאגה כבתוך בית האסורים, עד שקשה עליו לצאת מהם. וכך כותב במכתב קדשו המובא בספה"ק 'פרי הארץ' (מכתב כב, מ"ח אייר תקמ"ז) תשובה כללית על דאגת הפרנסה... הנה ידוע שעיקר האדם הוא המחשבה, וכמו שהחושב דברי טומאה הרי הוא טמא, ומי שמחשבתו נחה על ענייני טהרה הרי הוא טהור וקדוש – הכל לפי החושב, כמו כן החושב מצרותיו ודאגותיו, הרי הוא נעשה 'מקשה אחת של דאגה', ונכנס בתוך תוכם הרבה יותר מכפי שהוא עד

– לעשות כך או כך וכו'. ואינו משליך על ה' יהבו. וטעות גמור הוא, כי הכל כבר מוכן ומזומן מראש מקדם, ואילו בענייני יראת שמים משליך הכל על ה', וסומך שה' יהא בעזרו, להטות לבבינו ליראה אותו, ואינם אלא טועים – יהפכו נא הדברים ויטיבו לעצמם.

על 'היפוך יוצרות' זה כבר רמז הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ליקוטים אבות) בדברי המשנה (אבות ה' י) 'שלי שלך שלי עם הארץ', פירוש שהעם הארץ אומר על 'שלי' דהיינו יראת שמים שהיא שלו – שהרי עליו מוטל להשיגה (שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים) 'בוא ויאמר לבורא עולם - 'שלך' היא, הנני סומך עליך אבי שבשמים שבוודאי תעזרני ותסייעני להיות בכלל ה'יראים', ואילו ב'שלך' היינו בענייני גשמיות שהכל תלוי בידי שמים וכבר מזונותיו קצובין לו, אומר 'שלי' הוא, בידי הדבר, ולכן יעבוד מבוקר ועד ערב, יהפוך עולם ומלואו להשיג פרנסתו, ומדוע יגע לריק ואינו סומך על ה' שהוא הממציא לו הפרנסה.

הכלל העולה, בכל ענייניו ומעשיו יזכור את ה' ולא יחשוב לרגע אחד כי בידו לסדר ענייניו בעצמו לבדו. משל למה הדבר דומה לאחד שנכנס לשדה, ולעיניו נתגלו מעשי פועלי השדה, שהם עומדים 'שנים שנים' - אחד חופר בור וחברו ממלא אותו בעפר, ומשם לבור נוסף, וחוזר חלילה. תמה האיש עד מאד, מדוע עמלים הם להבל ולריק, בחפירה וכיסוי, הסביר לו אחד הפועלים, שבכל יום פועלים המה שלושה שלושה יחדיו, האחד חופר בור, השני מכניס אל תוך הגומא גרעיני זרע ממנו יצמח אילן רב פארות, ומיד מכסה השלישי אחריו בעפר. משבאנו היום אל השדה ראינו שזה האמצעי אשר תפקידו להכניס את הזרעים - איננו, אך האם משום כן יתבטלו האחרים מעבודתם... וכל בר דעת מבין עד כמה גדלה טיפשותם לעבוד לריק, צא תאמר, במה נשתנה מי שנראה לו שאפשר לו לדאוג לפרנסה ומזונות בכוחות עצמו, ואינו יודע שיש כאן שותף - הקב"ה, שאם פועלים בלתו, אין כאן כי אם עבודה ויגיעה רבה להבל ולריק.

בדרך צחות מספרים על אחד ששימש כבעל תפילה בקולו הנעים באחת מהקהילות המפורסמות, בשנה אחת בהתקרב ימים הנוראים אמר החזן לרב הקהילה הנה לרגל ימים הנוראים עשיתי 'ריבונו של עולם' חדש, כשכוונתו על התפילה 'ריבונו של עולם' שאומרים בעת פתיחת הארון - שהלחין עליה נעימה חדשה, ענהו הרב השמר לך כי עוד טרם שאתה ה'חזן' תעשה ריבונו של עולם חדש יכול הריבונו של עולם לעשות חזן חדש... ודברי צחות אלו מלמדים את האדם, שיבין ויכיר שאין בידו עשות מאומה אם אין הקב"ה בעזרו.

ח. וכך כתב הרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (בפר' ויצא דרוש ב) כי מידת היראה הרי היא כ'אבן שואבת' (מאנגע"ט) השואבת אליה כל מיני מתכות, כך מידת היראה ממשכת על הירא את הדבר שירא ממנו, הן ביראה הטובה - יראת ה', שביראתו ממשיך כביכול את ה' אליו. הן ביראה אחרת ח"ו - ממשיך על עצמו את הדבר...

ט. פשיטא ואין צריך לומר שאין הדברים אמורים גבי ענין התפילה, כי אז על האדם לשפוך את נפשו לפני ה' -

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

אחרי פרנסתם נפחד ונדאגה שלא יחסר להם, ואין להם ביטחון בהבורא ב"ה המשגיח האמיתי, הון ומפרנס בריותיו בלי הפסק כלל, אזי עושיין פגם בהשפעת ומתישין כוחו של מעלה, שיהיה נפסק השפעת באמת, וגורמים שיבואו לידי חסרון.

בכיה של חינוך - המאמין לא יבכה על מצבו אפי' כשהוא נראה כחושך

איתא בגמ' (תענית כט.) כתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא',

אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בביתם בכיה של חנם" ואני קובע לכם בכיה לדורות. המעיין בדברים יבין, שכל

משפיע מטובו לצרכי בני ישראל, ומה ועל מה יש לדאוג ולפחד יותר על חסרון פרנסתו מלדאוג ולפחד יותר על חסרון חיותו. פירוש, כי מדרך העולם לסמוך ולכמוח בה' שעוד יעניק להם שנות חיים, ואינם מהלכים בדאגות למעלה ראש - שמא ימותו למחר, ומדוע על 'מוזנס ומפרנסתם' מסוככים המה מלאים דאגות כרימון, עד שממש אי אפשר להביט בפניהם מרוב לחצם זו הדחק בענין הפרנסה, והרי אמרו חז"ל (תענית ח:) 'האי מאן דיהיב חיי יהיב מוזני'.

ומוסיף ה'חידושי הרי"ם - ציוה ה' להשאיר מהמן למשמרת לדורות, שיראו הכל שהשי"ת משפיע בלי הפסק ומכין מזון ליראיו, אלא שבזה שהם רודפים

על כל מועקותיו, שיחוס עליו הבורא ויוציאו מכל צר ומצוק, אלא שמיד אחר התפילה, ישים כל מחשבתו רק בביטחון בה' - שהוא האלוקים ואין עוד מלבדו, כמו שדייק החת"ס (עיי' דרשות חת"ס ח"ג, בתחילת 'מאמרים לר"ה') בתפילת חנה (שמואל א' א יח) שאחרי התפילה 'ופניה (הבוכיות) לא היו לה עוד'.

י. בישיבתו הרמה של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למד בחור אחד שישב והמתין לזיווגו כמה שנים אחר שבא לפרקו, פעם שאלו ה'חפץ חיים' אודות מצבו, ענה הבחור שאינו מסכים רק לשידוך שיתחייבו עבורו חמשה שנים 'קעסט' (להיות סמוך) על שולחן חותנו, ולכן 'יושב' הוא... שאלו ה'חפץ חיים', וכי כמה שנים נראה לך שנקצבו ימי חייך, נבהל הבחור למשמע השאלה, ומיהר לענות לכל הפחות 'ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', אם כן - המשיק ה'חפץ חיים' ושאל - מאין תבוא פרנסתך בכל השנים ההם, ענה הבחור ואמר הרי מאמין אנכי בה' אלוקי ובוודאי שהוא יהא בעזרי בענייני פרנסה וכלכלה, אמר לו החפץ חיים, הגע עצמך, אם על חמישים שנה (שאחר ה' שנים הראשונות) הינך מאמין ובוטח שהקב"ה ישלח עזרך מקודש, האיך לא תאמין בו שיזון אותך ויתן לך כדי מחסורך אף בחמש שנים הראשונות לאחר הנישואין.

הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, מידה זו מידת דתן ואבירם היא, שעברו על ציווי הקב"ה והותירו מהמן למחרת, מחשש שמא לא ירד המן למחרת, אף שידעו שעל הימים שלאחר מכן, חייבים הם לסמוך על ה' הנותן לכל בריה ובריה די פרנסתה ולכל גוייה וגוייה די מחסורה... ואפילו הכי דאגו דאגת המחר.

יא. בענין 'בכיה של חינוך' אספרה נא מעשה שאירע לפני כמה שנים וכל תושבי 'רמת אלחנן' מבני ברק מכירים מקרוב את דבר המעשה, עובדא הוה בבית שכולו חסד והטבה לזולת, בית הרה"ח ר' מנחם לונגער שליט"א, ר' מנחם ובני ביתו (ז"ל) נסעו לעיר מרוחקת לשבות שבתם (צאצאיהם סידרו להם האכסניה, כי מעולם לא נסעו מעצמם), בעצם יום השבת קודש פרצו אינשי דלא מעלי לתוך הבית וגנבו משם צ'יקים שקיבל האב בחנותו מה'קונים', גם נטלו עמם הגנבים חתיכות זהב שקיבלו כ'ירושה' מאחד ההורים ז"ל ותכשיטים של בתם הכלה המהוללה, ועל כולנה העלימו משם סך 100,000 שקלים (מזומן) שנטלו ההורים כ'הלוואה' מהבנק לקראת נישואי בנם ובתם הקריבים ועומדים, במוצש"ק עלה אחד הבנים לבית ההורים - בטרם היה סיפק ביד ההורים לחזור מצפונה של ארץ ישראל ולנגד עיניו נראה 'מהפיכת סדום ועמורה' - כל חפצי הבית הפוכים ומעורבבים על הארץ כקדירה ברתחתה... הבן הבין שסכנה היא לבריאותם לעלות הביתה ורק אז להתוודע להפסד הממון גדול כל כך יחד עם האנדרלמוסיה השולטת בבית (כי האם 'מסודרת' היא להפליא ומה'מראות' עצמם יתקפנו לבה - מלבד הפסד ממון העצום), על כן קרא את כל אחיו לבית ההורים, ויחדיו התקשרו (דרך הפלא) להודיע להם כי כך וכך הוזה מעשה - ובכך קיוו להרחיק את הרגשות ההפסד מראיית ההפסד, האב עצר רכבו בצידי הדרכים כשאין בידו להמשיך בנסיעה לגודל הצער - למשך כמה דקות, ובבואם לביתם קיבלו הבנים את פניהם מתוך שירת 'אני מאמין'... אבל כשראו את אשר נעשה נתהפך לבם בקרבם, ותזעק האם זעקה גדולה ומרה, רבש"ע, אבי שבשמים, לפניך נגלו כל תעלומות, רק אתה יודע עד היכן הדברים מגיעים, באיזה שברון

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

לב הני שרויה בראותי את 'חורבן הבית', אבל מאמינה אנוכי שרק אתה עשית זאת ברוב רחמיך המרובים - ולא ה'גנב' עשה מאומה... כל אשר עשית לנו לטובה וברכה עשיתו - ואף אם איננו רואים ואיננו מבינים את זה, כן הוא האמת, בשעה זו אפרוש כפי אליך ה' שבזכות האמונה תושיע את שני צאצאי בזש"ק (אחד מהם עומד בשנתו התשיעית מנישואיו והרופאים מייאשים אותו לגמרי, והשני בשנתו השישית) ואת בני ה'גרוש' בזיווג הגון בקרוב ובנקל, ואכן, לתקופת השנה נושעו כל אלו בפקידת ישועה ורחמים והגרוש נישא בשעטומ"צ...

נמצינו למידים, כוחם הגדול של המקבלים עליהם דין שמים באהבה, ולפי דרכנו ייאמר, כי לכל איש באשר הוא יש רגעים קשים או מקרי הפסד עצומים וכיו"ב - ידע זה האיש כי שני דרכים לפניו או לבכות ולהתאונן על מצבו כי רע ומר גורלו... ובכיה זו ל'חינם' תיחשב, שהרי בידו דרך אחרת - להבין כי איקלע תחת ידו 'אוצר' גדול ויקר - אם יקבל באהבה מתוך אמונה את הנעשה עמו הרי בידו להריק על עצמו הנהגת רחמים וחסדים למעלה למעלה מדרך הטבע בדבר ישועה ורחמים.

וכבר אמר אחד מחשובי ראשי הישיבות שליט"א, לבאר מה הייתה טענתם של הני ישראל ב'מתאוננים' (במדבר יא ה-ו) 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים, ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו', ולכאורה אין כל שחר לטענתם, שהרי כל טעם שחשב עליו האוכל מה'מן' היה נרגש טעם זה בפיו, ומדוע לא חשבו להרגיש במן טעם דגה או קישואים ואבטיחים... (ובאמת, המן לא השתנה לטעמים אלו, כמבואר בגמ' יומא עה, וברש"י על אתר בפ' בהעלותך, ולא באנו אלא כ'דרוש') ומכאן ראייה, שקל יותר להתלונן ולבכות מאשר להפעיל את הראש אפילו במחשבה קטנה כזכרון דגה וכו'.

שמעתי מדודי כ"ק אדמו"ר רבי שמעלקא מלעלוב שליט"א ששמע מבעל המעשה ה"ה הגה"צ הנודע בשערים ר' מנשה ראזענפעלד זצ"ל, וכך הוה מעשה, ר' מנשה הצטרף לנסיעה עם הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע כדי לשמשו על האניה בלב ים בדרכו לביתו (מארה"ק לפולין). וכיוון שהיה לר' מנשה 'סדר היום' מסודר להפליא - כשהוא משכים קום בשעה 3-4 לפנות הבוקר וממלא את כל יומו בשיעורים וסדרים, וכאן מחמת טלטולי הדרכים (ושימושיו את הרבי) נשתבשו לו סדריו, נאנח ר' מנשה ואמר 'רבוש"ע, ווען וועט זיך עס שוין ענדיגן און אריבער גיין' (רבש"ע, עד מתי, אימתי יגמרו ויעברו מעלינו כל אלו הטלטולים), והיה הדבר תוך כדי הילוכו עם הרה"ק רא"א, כשמוע הרה"ק את דבריו עמד מלכת ואמר לו במעין גערה 'א איד דארף נישט ווארטן אז ס'זאל אריבער גיין, נאר אלעס מקבל זיין באהבה ובשמחה' (לא ימתין איש יהודי שיעברו מעליו זמני הקושי, אלא אדרבה יקבלם באהבה ובשמחה), וכה אמר ר' מנשה שהדברים נחקקו בלבו, ומאז לא התאונן במשך כל ימי חייו על שום דבר ומקרה שאירע לו.

מעשה שהיה לפני כשלושים שנה, המגיד מישרים הגאון רבי ראובן קארלנשטיין זצ"ל (נלב"ע לפני כמה שנים) חלה בכליותיו והוכרחו להשתיל בגופו כליה חדשה, בלית ברירה נטל ר' ראובן את מקל הנדודים נסע בגפו לארה"ב ונתיישב בבארא פארק כשהוא רחוק מבני ביתו ושבעת צאצאיו (כי באותם הימים שיחת טלפון מארה"ב לארה"ק לא היה דבר של מה בכך) כשהוא ממתין שיבוא תורו לקבל הכליה בבית החולים דשם, עברו כמה שבועות ו'חדשות' אין, אין כליה ולא זכר לכליה (כי סוג דמו של ר' ראובן היה סוג נדיר, ואי אפשר להשתיל כליה אלא מאדם שדמו כדמו של גוף הנשתל בו), אחד העסקנים הנודעים המכיר בענינים אלו נכנס בעובי הקורה והחל להשתדל בין בתי החולים למהר ישועתו של רבי ראובן, ולא עלתה בידו, עבר עוד חודש, חודשיים, מחצית שנה, גם שנה ושנתיים עברו כשהוא מנותק לגמרי מבני ביתו וצאצאיו, ועדיין לא נראתה כל ישועה באופק... משעברו שנתיים ומחצה, אמר העסקן לר' ראובן הנה אין כל תכלית בישיבתך כאן בבארא פארק, נראה כי ה'השתדלות' הרצויה עתה שתסע לסאן פראנסיצקא (סן פרנסיצקו) אשר בקאליפארניא שם יש בית החולים המיוחד לעניני ההשתלות אולי משם תבוא ישועתך... א"ל ר' ראובן, הנה אין לי כל שיג ושיח בשפת הענגליש (אנגלית) ובקושי שכאן הנני מסתדר אודות לישיבת רבים מאחינו בני ישראל המסייעים בעדי, אבל כיצד אמצא את ידי ורגלי באותו מקום מרוחק בין אלפי גויים ונכרים - להכנס לבית החולים להירשם מחדש בתור המיועד לממתינים על כליה, להבדק שוב ושוב מבלי יכולת לדבר עמהם אפילו דיבור אחד, נכמרו רחמי העסקן ואמר לו אף אני אעזוב את ביתי לתקופה זו ואצטרף אליך בנסיעתך ויהי ה' בעזרנו, העסקן נמלך בבני ביתו, והיא הסכימה, אלא שהעלתה חשש שמא דייקא באותם השעות שתסעו מהכא להתם (6 השעות במטוס) ימות גוי שבגופו כליה המתאימה לר' ראובן, על כן היא מסכמת לנסיעה ב'תנאי' שמיד בבואם לסאן פראנסיצקא יתור אחר 'טלפון' ויתקשר אליה לברר את המצב... למעשה הגיעו השניים לסאן פראנסיצקא בשעה 3 לפנות הבוקר ומיד פנו לנוח מעמל הדרך באחד המלונות בעיר

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

(ירמיה יב ה) נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה, אותו קול שבכיתם גרם לכם להיות שנואין'. ומכך שפגמו באמונתם השלימה שהקב"ה נמצא עימם תמיד בכל מצבי, נסתבב החורבן הנורא ונקבע בכיה לדורות.

ואל תשיביני, וכי לבכייתי תקרא 'כביה של חינם', הרי מצבי קשה מנשוא, הסתיר ה' פניו ממני, כי באמת

שורש חורבן הבית ומקור כל הגלות המר הלז מחסרון האמונה בכורא כל העולמים בא לנו, שבני ישראל בהיותם במדבר התרעמו על ה' ולא האמינו שאינו אלא מביאם אל ארץ טובה, וכמו שנאמר בפרשתן (א כז) 'ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו', ואיתא במדרש (במד"ד זז ב) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם, זה שאמר הכתוב

כשהעסקן אינו מתקשר הביתה - מכיוון שטלפון לא היה תחת ידו חשב לעצמו עתה בשלוש לפנות בוקר אהפוך את המלון בשביל הטלפון - הרי זה לו שנתיים ומחצה שהוא יושב וממתין ואין קול ואין עונה, וכי דייקא בשעות אלו מת כבר גוי בשעטומ"צ... עודו שוכב על מיטתו כשהשעון מורה על 6 בבוקר והנה דפיקות עזות נשמעות בדלת חדרם, ובפתח עומדים שוטרי המשטרה המקומית, ושאלתם בפיהם אתה מיסטער פלוני, ויאמר הן, אמרו לו השוטרים מהר קח טלפון והתקשר לביתך כי זה לנו ג' שעות שאנו מחפשים אותך בשליחות בני ביתך בכל המלונות שבעיר. מיד כשענתה לו רעייתו נתנה לו מנה אחת אפים, מדוע לא התקשרת, החל העסקן להסביר את עצמו שהייתה השעה מאוחרת וחשב לעצמו כי שנתיים ומחצה לא נמצאה כליה וכי דייקא באלו השעות הספורות המצא תמצא, אמרה לו בני ביתו, אכן, באותם השעות ששהיתם על המטוס מת גוי ונמצאו הכליות המיוחלות... מיד התקשר העסקן לכיה"ח בני. ויענו פה אחד ואמרו לו - הנה מכללי בית החולים שאם החולה אינו עונה תשובה עד שלוש שעות פונים אנו לחולה הממתין אחריו בתור, וזה כרבע שעה - חמש עשרה דק', ששני גויים הבאים אחריו ענו תשובתם כי רצונם בכליה זו,

לבו של העסקן נשבר בקרבו, אבל משחזר אל ר' ראובן התאמץ שלא להראות לו מאומה מסערת רוחו... מיד בבוקרו של יום פנו השניים לבית החולים בכדי לרשום עצמם ברשימה הממתנת לכליות, תוך כדי המתנתם שם חקר ר' ראובן את העסקן מדוע אין פניו כתמול שלשום, בתחילה ניסה העסקן שלא לענות לו, אך משרבו הפצרותיו של ר' ראובן סיפר לו את כל פרשת הכליות, מיד נענה ר' ראובן, הבה נפתח בריקודין להודות ולהלל לבורא יתב"ש, העסקן חשב שמא נשתבשה דעתו של ר' ראובן לעבור מפח נפש כזה, אך הוא בשלו, והחל מסביר לעסקן, הבט וראה, שנתיים ומחצה מרוחק אנוכי מבית אבי וממשפחתי, אויה לי ואוי לנפשי אילו הייתי מקבל אותה כליה, שהרי ראית כי כליה זו איננה שלי וראיה לכך שלא הגיעה לידי, מה עשה הקב"ה העבירנו למדינה אחרת למשך כמה שעות הללו... עתה, הגע בעצמך, אילו היית מתקשר מיד לביתך והיינו חוזרים לני. היו משתילים בגופי כליה שאיננה שלי ה' ירחם... הרי זה הים 'יום ההצלה' שלי, כי המחשב (קאמפיוטער) אומר שכליה זו מתאימה לי ולסוג דמי אבל הקב"ה אומר, לא, לא, כליה זו איננה טובה עבורך... גם מיהר ר' ראובן להתקשר לבני ביתו שבארה"ק לספר על הנס שאירע עמו - תחילה חשבו שהנס הוא שנמצאה כליה, עד שהסביר להם כי ניצול שלא להפסיד כל המתנת שנתיים ומחצה להבל ולריק...

כעבור ג' חדשים נמצאה כליה המתאימה לו, ונשתלה בגופו, ובס"ד חי עוד כשלושים שנה בבריאות השלימה, ובכל שנה ושנה היה עורך סעודת הודאה גדולה על שניצל מהיזק ולא נשתלה בגופו כליה שאיננה שלו. ובדרך אגב ייאמר, שהעסקן חקר אחר אותם שני הכליות שהיה נראה כמי ש'הפסידו' אותם, ולמעשה נשתלה בשני גויים הבאים משני קצוות תבל - ושניהם מתו לאחר ששה שבועות, כי הכליה הייתה יפה ושלימה מבחוץ, ומבפנים הייתה מזוהמת לגמרי... ונראה לעין כל כי צדקה שמחתו של ר' ראובן.

והלימוד, מכאן יבין כל חד וחד בדיליה להאמין שהקב"ה מנהיג את העולם בטובו הגדול, וכאותו ר' ראובן שלא בכה 'כביה של חינם' אויה לי - מחמת שנסעתי הפסדתי את הכליה, אלא אדרבה, כדי להצילני הגביה אותי הבורא על המטוס, הרחיק אותי ממקום הסכנה, וכך ניצלו חיי, גם יבין, כי מה שלא בא לידו איננו שלו...

יב. מעשה שהיה בימי 'המלחמה', באשה אחת מנכדי הגה"ק רבי הלל מקולמייא זי"ע (בת חתנו ר' יצחק אייזיק ליכטנשטיין זצ"ל), אשר נלב"ע לפני כמה שנים, שהפרידו אותה כמו רבי רבבות מאחינו בני ישראל מאמה ובעלה, והכניסוה לאחד המחנות, בהגיע יום תשעה באב הוציאו את כל דרי המחנה לחצר תחת כיפת השמים - ואותו היום יום בהיר

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

חינם חינם תיחשב בכייתך, שהרי הקב"ה מנהיג עולמו בחסד וברחמים, ועינו פקוחה על כל בריותיו בכל עת ובכל שעה, 'מציץ מן החרכים משגיח מן החלונות' על כל העולם כולו, ומנהיג את כל הברואים בחוט של חסד, ואף בשעה שאין נראה כן בעיני בשר, הרי אנו 'מאמינים בני מאמינים' שהכל מונהג ומושג בהשגחה פרטית,

להיטיב עמנו בכל עת ובכל שעה, ואין דבר הנעשה בעולם מעצמו, כי לא בסתם יארעו כל מיני מקרים ומארעות בעולם אלא 'הכל בחשבון'. ופעמים שהקב"ה פותח את החלונות, ומראה לנו בעיני בשר ממש את 'השגחתו' בהארת פנים, שכל החשכות הייתה חסד עליון להצילנו מכל רע ולהיטיב לנו בכל מיני טובות, וללמד

בשחקים היה ללא שום זכר לעננים. הרשעים ימ"ש ציוו עליהם לישוב על קרקע החצר שהייתה מחופה באבנים משוננות ומחודדות בכדי שידקרו אותם ברגליהם, ועל כולנה העמידו מנגנים בכלי זמר – במינים ועוגב וכל צלצלי שמע. אשה זו לא הייתה יכולה לסבול השפלה נוראה זו ביום המר והנמהר תשעה באב, ומתוך מעמקי לבה זעקה אבינו שבשמים לא למעני עשה, ואף לא למען כבוד עמך בית ישראל, אלא למען כבוד שמך יתברך ויתעלה, פתח נא את ארובות השמים וירד 'שלאקס רעגען' (גשם חזק בלשונם באונגריין) ויפסק חילול השם הנורא הזה. תוך כמה דקות נראו עננים כבדים בשמים, ויפתח ה' את ארובות השמים והחלו לרדת גשמים עזים עד אשר כל הרשעים הבריחו עצמם ומנגניהם אל תוככי הצריפים, אז נשמו גם כל היהודים לרווחה כשיכלו להכנס אל תוככי צריפם. וסיפרה אותה אשה, שממעשה זה שאבו חיזוק במשך כל תקופת המלחמה להאמין כי אבינו רוענו משגיח עלינו על כל צעד ושעל – בראותם שבתוך הסתר הפנים הגדול והנורא, שומע הקב"ה את שוועת הזועקים אליו.

יג. אמנם, על האדם לדעת שאמונה איתנה כזו אינה נקנית בנפש האדם אלא על ידי עבודה שירגיל את עצמו לחשוב בתמידות מחשבות אמונה והשגחה פרטית, ולא יבוא לחשוב – כבר עבדתי על אמונה ועדיין לא קניתי אותה קנין נפש, וכמשל ממנהגו של עולם, שלוקחים את הנערים לרופא מיוחד – שיישר להם את השיניים, פעם הסביר הרופא לנער את כל מהלך הדברים, שהברזל מיישר את השיניים לאיטו, עד שבמשך שנה תמימה יתיישרו לגמרי, וכל זה בתנאי שיקפיד לבוא לבית הרופא פעם בשבוע או שבועיים וכו', ה'נער' שאינו אלא 'נער' לא הבין מה לו ולכל הצרה הארוכה הזאת, והתחנן אל הרופא תפוס בחזקה את השיניים ותיישר אותם בפעם אחת וחסת פרשת רופא, הסביר לו הרופא, כי אם יתפסם באופן זה כבר לא יהא את מה ומי ליישר, שכן כולם כאחת יישברו, על כן יש להזיזם טיפין טיפין, ואז יגיעו השיניים על מכונם. כך הוא בתורת אמונה אי אפשר לקנותה ולתופסה בפעם אחת, אלא יחדירם בקרבו טיפין טיפין, עד שיקנה אותה כקנין נפש לנצח. וכן הדין בכל עניני העבודה – רק על ידי עבודה של טיפין טיפין יקנה קנין נצח את המידות ושאר קנינים כקנין נצח.

עוד נלמד מרופא זה המיישר את שיניו, כי פעמים שיאמר הנער מה לי להקפיד להחזיק את הברזלים הללו על שיני, הרי הנני כבר לובשם כחודש ימים ולא ניכר על השיניים לא יישור ולא שום תועלת, הרי תשובתו בצידו, שיבוא יום ויגלה כי כל שיניו נתיישרו להפליא... כך הוא נמי בעבודת ה' – פעמים נראה לאדם שאינו מועיל מאומה בעבודתו, לא נתיישרו מידותיו וכו' וכו', לזה אמרינו לבסוף תראה שכל מעט עבודה הועילה רבות, וכך פירשו את הנאמר (יחזקאל טו ז) 'כצמח השדה נתתיך' – כמו המשקה את צמח השדה שאינו רואה מיד שום תוצאה, ובכל זאת לא יעצור עצמו מלהשקות מחמת זה, אלא ימשיך להשקות יום אחר יום, עד שביום אחד יתגלה לעיניו שיצא פרח ויגמול שקדים לשם ולתהילה.

יד. וכן הדברים אמורים לכל צרה וצוקה המתרחשים ובאים על האדם, לבל ירך לבבו בראותו כל הרפתקאי דעזו עליו, וידע כי כל הנעשה בעולם לטובתו ול'עלייתו' הם באים. ויובנו הדברים עפ"י מעשה שהיה בסוס נאמן לאדונו, הלה היה עובד יומם ולילה עבור האדון 'כמו סוס', האדון שנהנה מההכנסות שהסוס מכניס ל'אוצרו' בעבודתו המסורה היה מרבה להיטיב עמו כגמולו הטוב, מאכילו ומשקהו ממיטב מאכלי הסוסים, ואף בית מדור ללון העניק לו כראוי וכיאות לסוס שכמותו... עברו הימים והשנים, והסוס החל להראות סמני זקנה, כוחותיו כבר לא עמדו לו, ומזמן לזמן הרגיש הבעה"ב כי 'הכנסות' הסוס פוחתות והולכות, ואילו ה'הוצאות' סביב מאכלו ומשקהו לא פחתו במאומה, וכבר חישוב בעה"ב 'לשלחו בגט שחרור' – 'וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול'... אבל מחמת הכרת הטוב לא הפקיר את סוסו נאמנו משכבר הימים. עד שביום בהיר הילך הסוס ברחובה של עיר ולרוב זקנותו לא ראה כהוגן ונפל ל'בירא עמיקתא' (בור עמוק) חמישים אמה, ואך בנס נשאר לחיות, עתה עלה בדעת בעה"ב – אכן, עד היום ריחמתי על סוסי הנאמן ולא שלחתי לחפשי – אבל בזו השעה משאירע לו כן מותר לי לקיים בו 'רק לא ירבה לו סוסים'

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

שתחילתן טובים ויהיה אחריתם רעה רבה, ועל כן אין ראוי לו למשכיל להשתומם כשתבא עליו רעה גדולה מפני שאינה יודע סופה (שלכסוף יצא לו טובה גדולה מזה), וכמו כן אסרו להרבות בשמחה ובשחוק (כשיש לו רוב שפע וטובה), כי גם שם אינו יודע אם ישאר לנצח ואולם אזהרת הכתוב על היגון והדאגה כל כך גלוי ומפורסם בספרים ובדברי הנבואה שאין צריך לדבר עליו עכ"ל¹⁰.

ובן פירש הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא הכלא ד"ה ובדבר) בפרשתן בפסוק (א לא-לב) 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוך... ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם'. וצריך ביאור, מהו 'ובדבר הזה' היה לו לומר

על הכל כולו יצא - אף כשאיננו רואים זאת בעיני בשר, לדעת ולהאמין כי הכל בחשבון לטוב לנו כל הימים. ובוהו יפסיק מלהכות בכיה של חינוך, כי יהיה 'נכון לבו בטוח בה' סמוך לבו לא יירא' (תהלים קיב ז-ח)¹¹.

ואפרש שיחתי, אף שגם למאמין אפשר שיארע לו מקרים המצערים, אמנם, מכיוון שהוא מאמין בה', יודע הוא שאין כאן כל מקום לצער שהרי את הכל עשה לו אביו מרחמו העושה הכל לטובתו, ובוודאי עוד יתגלה לו אור גדול... וכך איתא בפירוש המשניות להרמב"ם (ברכות ט מ"ה), על המשנה 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה' - לפי שיש דברים רבים

(דברים יז טז), ו'שם תהא קבורתו'... פתח בעה"ב ב'לשם יחוד' לקיים מצוות 'קבורה', נעמד על שפת הבור והחל משליך לתוכו עפר למען יכוסה כל גופו וראשו כדת וכדין... הסוס שעמד בתוככי הבור הביט ממטה למעלה בתדהמה ותימהון על בעליו, מדוע מכסני מר בעפר... והבעלים בשלו - מריק לתוככי הבור שקי עפר בזה אחר זה... ועדיין מביט עליו הסוס בעיניים מלאות פחד ובעתה עד... שראה הבעלים כי בכל פעם שהוא משליך עפר לתוך הבור קופץ הסוס לגובהו של בור, וכן יעשה שוב ושוב... מתחילה לא הבין הבעלים לשמחה וריקודין הללו מה זו עושה. עד ש... ראה כי הסוס הולך ועולה מעלה מעלה, עד שיצא מן הבור כשהוא בריא ושלם בכל רמ"ח ושס"ה, או אז הבין כי אף שהוא בא לקברו ולכסותו בעפר, אבל הסוס השתמש ב'קבורה' זאת להעלות עצמו עוד ועוד על הר העפר שנעשה בבור תחתיות עד שיצא לחפשי לגמרי...

ולדידן, אנא ממך, מנע קולך מבכי בשעה שהנך רואה כי פלוני רוצה ובא לקברך בחיים חיותך... אל תתפעל ממנו, כי חבילי עפר ואדמה שהלה משליך עליך אינם אלא 'הר' להעלותך למעלה להוציאך ולדלותך מבור גלותך ושפלותך.

טו. מצינו במשנת ה'חפץ חיים' (ח"ח עה"ת, וירא הערה ה) על הפסוק 'הבוטח בה' חסד יסובבנו' (תהילים לב י), כמו שהנותן לחולה 'רפואה' (תרופה) שהיא מרה מאד, יעטוף אותה במעטה רך ונעים (קפסולה) בכדי שלא ירגיש החולה את המרירות שברפואה, כך נמי, בכל מיני 'מרירות' המתרגשים ובאים על האדם, יתעטף ויעטוף את הצרה בבטחון, ואז יומתק לו הכל, ולא ירגיש שום מרירות כלל.

ידוע שהגה"ק רבי חיים מיכאל בער ווייסמאנדל צוק"ל פעל גדולות ונצורות בימי 'המלחמה' הנוראה, והציל אלפי אלפים מאחינו בני ישראל מצפרי הרשעים ימש"ו, אמנם, אינה ה' לידו אפשרות להציל עוד כמאה אלף איש, ולדאבון לב היו מפריצי בני עמנו שבפעולות שונות גרמו למנוע הצלה זו. הדבר גרם לרבי מיכאל בער צער גדול וייסורי הנפש, ולא הצליח למצוא נוחם לנפשו, בצר לו נכנס אל הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע ושפך בפניו את כאב לבו - על דם בני ישראל שנשפך, בו בזמן שכבר היו סמוכים ונראים אל ההצלה, אלא שה'רשעים' מנעו זאת. הרי"צ הקשיב לכל דבריו בדומיה, ובסיימו נענה אליו בשלהבת אש - און ווער האט דאס אלעס געטאהן (מי הוא זה אשר עשה כל זאת), כאומר, הרי הכל נעשה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אף הרשעים לא היו יכולים לעולל אם לא שכך היה רצון הבורא, ואין לנו שמץ השגה בהנהגת ה'. וסיפר רבי מיכאל בער שאז הפיח בו רוח חיים, ובכוחות מחודשים הקים את 'ישיבת נייטרא' לשם ולתפארת.

טז. וכך פירש הרב מבארנוב (בספרו 'חמרא טבא' פר' וארא) את הכתוב (שמות ח יט) 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה', כי החילוק בין גוי ליהודי - האם הוא חי בהכרה ובידיעה שמחר יהיה האות הזה. והיינו שיהודי אינו מאבד את שלוות נפשו אף בעת צרה, ואינו נכנס ליגון קודר, מאחר שיודע הוא שאכן היום צרה וצוקה באה אך למחר כבר לא ישאר זכר לכל זה, ואינו כי אם מאת הבורא לעוררו, כמו כן להיפך כשטובה באה לו אינו מתגאה בזה, ואינו מרגיש כי הוא ואפסו עוד, אלא יודע אל נכון שהבורא נתן לו את הטובה, וברצונו יכול לקחתו

יא בַּצַּר הַפְּרִשָּׁה - דְּבָרִים - תְּשֻׁעָה בָּצָר

הגלעד, שלכן לא נכתבו 'נקודות' בספר התורה, כדי שנוכל לדרוש את פסוקי התורה כפי הצורך. וכך יש לדרוש כאן, 'ולמכיר' בניקוד פת"ח, הקב"ה אומר, סימן זה נתתי להכיר על ידו האם האדם מאמין ומכיר בהנהגת ה', והוא - השמחה, כי המכיר בהנהגת ה' יודע כי מאתו לא תצא הרעות, והכל לטוב, ומה יש לו לדאוג ולהתעצב ממקרה פלוני וממעשה אלמוני, הרי בכל מאורע יש לקיב"ה חשבון על מה אירע ומדוע אירע. וזהו 'ולמכיר', נתתי את הגל-עד, השמחה והגילה הם עדים נאמנים שהוא מכיר את הקב"ה" (הובא במרום הרי"ם).

בן אמר הרה"ק רבי ברוך ממעוז'בו זי"ע (בזינא דנהורא תהלים) עה"פ (תהלים קו מג) 'מי חכם וישמר אלה'. התדע מי הוא חכם - מי שישמר מלשון 'המתנה', שימתין לראות לעתיד שכל אלה - ההרפתקאות ותהפוכות חייו שעברו עליו, היו כולם אך ורק לטובתו, אז יתבוננו ויראו שהכל היה חסדי ה'.

'ואתם אינכם מאמינים'. ומבאר דעיקר עבודת האדם היא האמונה בה' בכל מצב, כי מי שמאמין בה' רק כשהקב"ה מתנהג עמו ברחמים מגולים והוא רואה את הנהגת הרחמים, אינו נחשב 'מאמין' - שהרי הכל ברור לנגד עיניו ובמה יאמין...

וזה פירוש הכתוב - ובדבר הזה כלומר המאמין בה' רק כאשר הכל נהיר ובהיר כשבידו להראות באצבע - זה קלי בהנהגת רחמים, אז אינכם מאמינים - אינו נחשב אמונה. ורק המתחזק להאמין בה' כשנראה לו שהבורא הסתיר עצמו ממנו, בהנהגת דין וייסורים - שהקב"ה עושה את כל המעשים לטובתו השלימה, זה עולה במדרגה להיקרא בעל אמונה.

ותחת ה'בביה של חינם' ירבה ב'שמחה של חינם' אשר תבוא לו מתוקף אמונתו, וכמו שרמזו הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפרשתן (ג טו) 'ולמכיר נתתי את

ממנו על פי חשבוננו בכל עת שירצה, וממילא אין דעתו זחה עליו, משא"כ הנכרי, בשעה שצרה באה לו הרי הוא מצווח ובוכה בייאוש שלא מדעת, וישקע עמוק עמוק בצרתו מחוסר אמונתו שיש מנהיג לבירה, ואילו בשעה שהטובה באה עליו הרי הוא מתגאה - כי מי ישווה לו ומי יערך לו, וזהו הפירוש 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך' מהו ההבדל בין עם בני ישראל לאומות העולם, שזה חייו בשלוות ומנוחת הנפש, ואידך חייו קשים עליו, הכל תלוי ב'מחר יהיה האות הזה' כי היהודי אינו שוקע בהווה ומביט אף על עתידו.

יז. הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ביאר בפסוק זה בשם הרה"ק מלובלין זי"ע, שהקב"ה אומר 'ולמכיר' מי שמכיר ומאמין בי באמונה שלימה, לאדם כזה 'נתתי את הגלעד' לו אני נותן מדריגה רבה של גילוי אליהו הגלעד' (פרי צדיק פ' מקץ אות יד).

וגם מי שיבוא ויאמר גבוהים דיבורים אלו מהשגתי, כי מה לי ולגילוי אליהו... מכל מקום ידועה העובדא שיש בה כדי ללמדנו מהו הדבר הדומה בזמננו לגילוי אליהו. דהנה הרה"ק מרוזין זי"ע אמר שכל מי שלא היה לו גילוי אליהו לא ילמד בספה"ק 'פרי עץ חיים' להגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע. פעם מצאו החסידים את נכדו הרה"ק מהוסיאטין זי"ע הוגה בספר 'פרי עץ חיים', אמרו, הנה מכאן ראינו שיש לרבינו גילוי אליהו, ענה להם בענוות קדשו, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא, כל ציוויו של זקני הוא רק לאנשי אותו דור דעה, אבל בימינו אנו כל מי שזוכר תמיד במחשבתו וליבו כי 'ואתה מושל בכל' הותר לו ללמוד בספר קדוש זה. והיינו שהאמונה שהכל מאת ה' וכל חיותנו היא ממלך מלכי המלכים הקב"ה שווה בימינו אנו לגילוי אליהו.

יח. אמנם לא די בדיבורי אמונה ובידיעה בעלמא, אלא ישירישם בקרבו עד שיבלעו בדמו, כפי שסיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שבביקורו בארץ הקודש עשה דרך ארוכה ומייגעת מאד ברכיבה אל עבר העיר טבריה, שם פגש בגיסו, ושמע ממנו אמרים כי נעמו, הנה כשאדם מכין כוס קאווע (קפה) הרי הוא מכניס אל כוסו קפה וסוכר, ומערה מים רותחים, ואח"כ חלב, אך אם אינו מערב אותם יחדיו, לא יוכל לשתות את המשקה, כך לדידן, כל דיבורי האמונה יבואו אל תכליתן רק כאשר יערבבם בקרבו להיותם חקוקים היטב על לוח לבו, שיחיה עם אמונה זאת בכל עת ובכל שעה, נענה הבית אברהם זי"ע ואמר, כדאי היה כל טלטולי הדרך הארוכה והכל - בכדי לשמוע מאמר זה.

ועלינו להיזהר שלא נהיה גרועים מתלמידו של רב פרידא, כי הוא עמל וייגע, ולאחר שלמד מפי רבו ארבע מאות פעמים כבר ידע והכיר בתלמודו, ואילו אנן פעמים שאף לאחר שלמדנו את ה'אמונה' ארבע מאה פעמים ויותר, מ"מ בשעת מעשה יישכח מאתנו כל אשר למדנו...

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

(שבת לא.), ולא רק את גדולי הדור ישאלו כן. וכל איש מישראל יצטרך לענות האם ציפה וחיכה בכליון עיניים לגאולתנו ופדות נפשנו. אמנם, המצפה זוכה ורואה בשמחתה - לשון הווה, שכבר היום רואה בשמחתה (קדושת לוי איכה, ועוד ספרים).

ובן מדויק ברמב"ם (פי"א מהל' מלכים ה"א) 'כל מי שאינו מחכה לביאתו הרי הוא כופר בתורה ובמשה רבינו'.

שלא תלו בטחונם - תוקף חורבן בית שני והגלות הנמשך מאז ועד עתה על חסרון הבטחון

איתא בגמרא (יומא ט:): מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים... רשעים היו, אלא שתלו במחונם בהקב"ה. אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חנם (עוד איתא שם, 'ראשונים נתגלה עוונם נתגלה קיצם אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם'), וביתר שאת איתא בירושלמי (יומא א ג) וז"ל מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי עכו"ם ומגלי עריות ושופכין דמים, אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצוות ובמעשרות, וכל ווסת טובה הייתה בהם, אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חנם, וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים...

ומבאר הגר"א (כספר 'ביאור הגר"א' לאגדות הז"ל - סני דבי אתונא) כי מקורה של 'שנאת חנם' באה מתוך חסרון אמונה. והיינו, כי מי ישנא את רעהו 'בחנם'... והרי אינו שונאו אלא על שהזיקו או ביישו, גזלו או גנבו וכיו"ב רבות, ומדוע נחשבת שנאתו כשנאת 'חנם', והרי

צפית לישועה - האמונה בה' שהוא בורא ומנהיג את העולם והוא יושיענו בקרוב

בימים אלו אשר אנו עוסקים באבלות על חורבן הבית ובתקווה שכבר יקויים בנו 'והראינו בבנינו ושמחנו בתיקונו', יש להסמך את דברי הסמ"ק, וז"ל במצוה א'. לידע שאותו שכרא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה וכו' רוחות כדכתיב (שמות כ ב) אנכי ה' אלוקיך, וכתיב (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד... אכן הקב"ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהלים לו כג) מה' מצעדי גבר כוננו. ובוזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת לא.) ששואלים לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן כתיב מצוה זו. אלא זה תלוי בזה - שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. והכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם, ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמי שנית, כדכתיב (דברים ל ג) ושב וקבצך מכל העמים. וביארו ב'הגהות רבינו פרץ' (אות ד), אם כן צפית לישועה מצוה כתובה בתורה היא (בדיבור הראשון 'אנכי ה' אלוקיך'), ולכך שואלין עליה בבי"ד של מעלה.

ובאמת, ענין זה של 'צפית לישועה' שייך לכל בר ישראל יהיה מי שיהיה, שהרי אנכי ה' אלוקיך לכל בני ישראל נאמר, א"כ, כל מי שדרכו רגלי אבותיו על הר סיני שייך בזה. ועוד, כי לאחר אריכות ימים ושנים ישאלו לכל אחד בבי"ד של מעלה 'צפית לישועה'

יט. אחד מגדולי האדמורי"ם בדור האחרון עלה פעם למעונו של הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע בחודש הרחמים והסליחות, והשנה היתה שלהי שנת תשל"ה, נענה האדמו"ר בלהט קודש לפני הרמ"מ שהרה"ק מקאמרנא זי"ע כתב על השנה הבעל"ט - שנת תשל"ו, שהיא היא שנת הגאולה, ובה יבא גואל צדק, נענה לעומתו הרמ"מ וזעק 'אני מאמין - תשל"ה'... כאומר שעל יהודי להאמין שבזו השעה ממש בוא יבוא משיח צדקנו לגאלנו - אף שעדיין שנת תשל"ה, וח"ו מלדחות את הקץ לתשל"ו...

ואכן, מלפנים היו בני ישראל הכשרים חיים באמונה שלימה, ומקיימים בנפשם אחכה לו בכל יום שיבוא... וכמו שסיפר הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל שהנשים צדקניות שבפרעשבורג היו מסיחות זו לזו, איזה תבשיל בשלו בביתך היום, ותען ותאמר - ארבעס (חומס), ומה תבשילי מחר, ענתה השנייה מסתפקת אנכי אם לאקשן או קאשע (אטריות או דייסה) ובוודאי יבוא למחר המשיח ואציג לפניו ספקותיי... שאלה חברתה, ומה תבשילי באם לא יבוא המשיח, מיהרה השנייה להשתיק אותה, נו, נו, כיצד את מהינה לדבר כך...

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

אלא בזכות התפילה - ההתחזקות בתפילה תהיה לנו במקום קרבנות

אִתָּא במדרש (איכ"ר ה ה) עה"פ 'יגענו ולא הונח לנו' (שם), שנבוכדנאצר הרשע ציווה לנבוכדנאצר כשהגלה את בני ישראל על נהרות בבל, אלוקיהם של אלו מקבל בעלי תשובה וידו פשוטה לקבל שבנים, ובאם יצעקו אליו מיד ישמע אליהם ויצילם מידיך, על כן שמור עליהם שלא יעמדו מהילוכם אפילו רגע אחד, כדי שלא יוכלו להשים על לב ולזעוק אל ה'. ואכן כל מי שעצר מהליכתו לרגע קט חתכוהו איברים איברים - ומכאן נלמד כוח התפילה והתשובה בכל עת ובכל מצב.

נִרְאֹת מצינו בדברי המדרש (ילקו"ש תהלים רמו שכו) בשעה שנפרדו בני מירמיהו הנביא על נהרות בבל (ו"ל המדרש) נטלו הגלויות את עיניהם וראו את ירמיה שפירש מהם געו כלם בבכיה וצווחו רבינו ירמיה הרי אתה מניחנו, ובכו כמו שנאמר (תהלים קלו א) 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו', ענה ירמיה ואמר להם מעיד אני עלי שמים וארץ שאם נכיתם בכיה אחת עד שהייתם בציון לא גליתם, עכ"ל. הרי לך כוחה של תפילה, שבבכיה אחת שהיו בוכים תחילה היו מונעים מעצמם ומכל הדורות את כל הגלות כולה.

אִתָּא ב'יערות דבש' (דרוש ד), שעיקר בכייתנו כהיום הוא על חורבן בית הראשון, כי עוונם סבלנו עד היום הזה, וכל בנין בית שני לא היה כי אם 'פקידה לזמן'. מעתה, עלינו להעמיד תמיד לנגד עינינו סיבת דבר - על

בסיבת איזה דבר נתמלא לבו ב'שנאה' על רעהו. אלא ביאורו, כי אם היה מאמין שלא פלוני עשה לו כדברים הללו, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו - שהרי אי אפשר לאדם להפסיד את רעהו אפילו בחצי שווה פרוטה, ולא להביא עליו צער או נזק אם לא 'כי הוא אמר ויהי' מתחילה... הרי מיד הייתה כל שנאתו נמוגה. נמצא, שאם יש בלבו שנאה הרי זה 'סימן מובהק' שאבדה האמונה נכרתה מפיהם, ואין שנאתו אלא ב'חנם'... כי באמת לא רעהו הויקו או גולו.

ע"ב בבית ראשון, שאכן, רשעים היו והרעו מעשיהם מאוד, שהרי כל אלו הג' עבירות החמורות שבתורה ביהרג ואל יעבור הם, מ"מ לבם הי' טוב מאוד - שבטחו בה' ומעלת הבטחון גדולה מעל כולם, לכן 'נתגלה קיצם'. משא"כ בבית שני לא נתגלה עוונם - כי בחיצוניות היו צדיקים וטובים, חסידים ובעלי תורה, אבל בלבם (הנסתר מעיני אדם) הייתה ביניהם 'שנאת חנם' הבאה מתוך חסרון אמונה, לכן לא נתגלה קיצם כי שנאת חנם גרועה מכל, והיא הגורמת לכל הקנאה והשנאה, על כן חמור הדבר כל כך עד ש'לא נתגלה קיצם'.

וכן כתב הגר"א (הובא ב'אבן שלמה' ליקוט מתורת הגר"א, ח"ב פ"ג) יסוד כל התורה הוא אמונה שלימה שלא לדאוג דאגת מחר... והמחוסר בטחון יבוא על ידי זה לידי קנאה ושנאה אעפ"י שעוסק בתורה ובגמילות חסדים.

כ. ביסוד זה ביאר הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע, את מאמר חז"ל (יומא כג.) 'המעביר על מידותיו מעבירין לו על פשעיו', כי הבה נתבונן היאך יש ביד 'בשר ודם' להעביר על מידותיו, והרי פלוני ירד לחייו... אלא כי באמונתו הינו אומר לעצמו, וכי פלוני הזיק אותי, לא כי, אלא ה' אמר לו קלל... כך נמי יענה לעומתו הבורא, וכי פלוני חטא נגדי, לא כי, אלא יצרו הרע אמר לו חטא... א"כ יש לפטרו מהעונש המוטל על עוברי עבירה.

שמעתי לפרש מאמרם ב'הגדה של פסח' אחד חכם ואחד רשע. כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי והוא יורד לחיי... על כגון דא רמו בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין ש'הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', הרי זה חכם. אבל אם ואחד, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל מדוע גם פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

כא. כך הביא ב'דברי אליהו' (תהלים קלא ב), שאלו לרבינו הגר"א - איך יהיה הבטחון בה'. וענה, כבר פירש לנו דהמע"ה 'אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי'. פירוש, כמו שהתינוק אינו דואג 'מה יאכל' בידעו שבכל עת שירעב למאכלו תאכילנו אמו כדי שבעו, וכיו"ב לשאר הצטרכויותיו סמוך לבו ובטוח שאמו תמלא כל מחסורו. אף לדידן, יסיר כל דאגה וחשש מלבנו שלא לדאוג כלל דאגת המחר, רק לסמוך לגמרי על אבינו שבשמים, שיחיש לנו את כל הצטרכויותינו.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

'ועל מה נבטח בגולה ומה יגן בעדינו, אם לא בתפילה ובקשה מקירות לב"י אוי לנו ממה שכתוב (איוב ג מד) 'סכותה בענן לך מעבור תפילה', וענן זה נעשה מההבל היוצא מדיבורים אסורים, וביחוד מתוך שיחה בטלה בבית הכנסת ומכל שכן בשעת התפילה, אך אם האדם מתפלל אחר כך בכוונה ובבכי ודמעה מעלה כל התפילות מכמה שנים אשר נקבצו לו, שנשארו עומדים ברפיון מבלי עליה, ובעת ע"י תפילה זו בכוונה בבכי ונדמעה הם עולים למעלה לפעול פעולתם לטובה ולברכה'.

איתא במדרש תנחומא (כי תבוא א), בשצפה משה שעתיד בית המקדש ליחרב, והביכורים עתידים ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום. כי הבאת הביכורים באה להזכיר למביאים כי כל טובתו ושפע הפרנסה באה לו בברכת שמים, ומשראה משה שיתבטלו הביכורים וח"ו לא תהא להם לישראל דרך לזכור שכל אשר להם מאת ה' הוא,

מה נחרב בית הראשון, מכיוון שהיה 'אוכלי עמי אכלו לחם ה' לא קראו' (תהלים יד ד). והיינו, שכל חורבן בית ראשון היה עבור שזוללו בתפילה. וזה הפי' 'ודמעתה על לחיה' (איכה א ב), כי לחיה הוא שם שמושאל על תפילה, כדאיתא בגמ' (חולין קלד:) לגבי מתנות כהונה שה'לחיים' ניתנים לכהנים בזכות 'ויעמוד פינחס ויפלל' (תהלים קו ל), וכלומר, ש'לחי' הוא המוכן לתפילה וזעקה, וזה הפירוש 'ודמעתה על לחיה' שלא התפללו ולא קראו אל ה'.

ומוסיף ה'ערות דבש', ראו נא עד היכן מגיע כח התפילה אשר רק מחמת שלא קראו אל ה' נחתם גור דינם וצריך האדם להיות חרד בתפילה, כי זה אשר נשאר לנו בגלות ואין לנו עבודה בביהמ"ק, רק נשאר לנו כח התפילה שנקראת ג"כ 'עבודה', וכמה יש לאדם להתבונן בו ולעמוד בתפילה בהכנעה יתירה ובכפיפת קומה, ויתפלל בנחת ובכוונה, ואשרי מי שמתפלל בדמעה ובלב נשבר ונדכה, כי לא ישוב ריקם,

כב. והנה איתא בגמרא (יומא נד:) בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו את הכרובים והם עומדים כבשעה ש'עושין רצונו של מקום' - פניהם איש אל אחיו (עיי' ב"ב צט.), וכתב הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע (עיי' נפש החיים שער א פ"ח) שכרוב אחד מורה על הקב"ה והכרוב השני מורה על ישראל, וכאשר ישראל עושין רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית'. ולדמיון זאת היו הכרובים קרובים זה לזה. ויש לרמז בזה שבאו ללמד בזה לבני ישראל על סדר העבודה, שמכאן ולהלאה לאחר החורבן - יהיה הקשר והדבקות בין ישראל לאביהם שבשמים על ידי תפילה כראוי ממעמקי הלב, והוא כדוגמת הקירבה שנראה אז בכרובים.

והנה נאמר בהפטרה לתשעה באב 'אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה נבל' (ירמיה ח יג), ולכאורה צריך ביאור, מה מקום להתאונן על חסרון הענבים והתאנה בשעה שצרות קשות ונוראות פקדו את ישראל - בזמן החורבן, אלא, שבא ללמדנו כי מהיום והלאה עלינו להתחנן ולהתפלל על כל פרט ופרט קטון כגדול, ואין ביכולתנו להשיג דבר וחצי דבר ללא כוח התפילה. והנה בזמן שלמה המלך היו איש תחת גפנו ותחת תאנתו (מלכים א' ה ה), ובא לומר שמעתה אפילו ענבים ותאנים לא יהיו לנו לולי התפילה על כך.

כג. ובפרט בזמן הזה, כמו שכתב בסידור הרוקח (על סדר התפילה ביאנא מלך חנון ורחום, ביהוא רחום ב'שני וחמישי') **מיום שחרב בית המקדש אין הקב"ה משפיע טוב לישראל אלא בזכות התפילה.**

כע"ז כתב ה'הפלאה' (כתובות סו: ד"ה יש לפרש עוד) 'ידוע לכל המאמין בהשגחת הבורא יתברך כי הפרנסה והמחיה בגלותינו היא בשכר התפילה שהיא במקום העבודה של מזבח שהיה מזין את ישראל כדלעיל (שם דף י) שמזבח נקרא על שם שמזין את ישראל'.

כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליקוטים, על תהלים) על הפסוק (תהלים קו ל-לא) 'ויעמוד פינחס ויפלל ותיעצר המגפה ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם', ולכאורה צריך ביאור, במה נשתבח פינחס שתחשב לו הצלת בני ישראל לצדקה לדור ודור, ואילו הצלתו של אהרן עם הקרבת הקטורת לא נאמר כן. ומבאר הרה"ק, שאהרן הכהן עצר את המגיפה ב'קטורת' הקיימת רק בזמן שביהמ"ק קיים, מה נעשה עתה כשחרב הבית... לזה בא פינחס והעמיד את המגפה ב'תפילה' אשר עד עצם היום הזה יש בכוחנו להתפלל בכל לב כדוגמת פינחס באותם הימים ללא כל שינוי - להציל רבבות אלפי בני ישראל מכל גזירה קשה ורעה, ובעבור העמדת כח זה תחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

לחן הקב"ה לישראל הווי זהירין בתפלה שאין מדה אחרת יפה הימנה והיא גדולה מכל הקרבנות שנאמר (ישעיה א יא-טו) למה לי רוב זבחיכם... גם כי תרבו תפלה, מכלל שהיא גדולה מן הקרבנות (כך גם איתא בזה"ק ויקהל רא:), ואפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו.

ובה המה דבריו כאש של רבינו בחיי (בספר 'כד הקמח' בתחילת ערך תפילה), וז"ל יפה בח התפילה לבטל הנגור... כי התפילה מבטלת הנגור... התפילה למעלה ממעלת הנבואה, כלומר (למעלה) מהמקום שמשם תוצאות הנבואה לנביאים.

על כן שומה עלינו להתחזק ביתר שאת בענין התפילה לזעוק אל ה' וכמו שנאמר (איכה ב יח) 'צעק לבם אל ה'', ולא להסתפק בתפילה שבפיהי אלא בזעקה הבאה מתוך קירות הלב שבכוחה לשבר כל המחיצות והגזירות.

ע"כ עמד ותיקן להם ג' תפילות בכל יום, ובעמידתם כתפילה זכור יזכרו כי הכל מה' האלוקים^י.

כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ליקוטי אמרים פרק י), שכל הצרות הרבות, הבאות עלינו בגלותנו, הכל הוא רק מפני שאין אנו צועקים ומרבים בתפילה, כי לו התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה - בוודאי לא ישובו תפילתנו ובקשתינו ריקם^י.

ומביא ה'חפץ חיים' (שם) דברי המדרש (שמו"ר תצוה לה ד), לפי שישראל אומרים רבון העולם... אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם בכו והתפללו לפני ואני מקבל, אבותיכם כשנשתעבדו במצרים, וכי לא בתפלה פדיתי אותם שנאמר (שמות ב כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ומאריך שם המדרש להביא כמה וכמה פסוקים שבכל שנות קיומם של בני ישראל לא נושעו אלא בזכות התפילה. עוד מביא את דברי מדרש תנחומא (וירא א) אמר

כד. ואכן, המאמין בכל ליבו ונפשו שכל אשר לו הוא רק מבורא כל העולמים הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואינו תולה תקוותו אלא בהקב"ה - שרק בידו להושיעו ולספק לו כל צרכיו, וממילא אף תפילתו לפני שומע תפילה תהא מתוך הכרה ברורה שאין מלך עוזר ומושיע אלא אתה, אזי כפי אמונתו ובטחונו כך יענהו הקב"ה, וישמע לתפילתו.

וכך ביארו צדיקים את דברי רבי יוסי (ברכות ג) שאמר לאליהו הנביא זכור לטוב 'שמעתי בת קול שמנהמת כיונה' ומה הכוונה בדמיון 'כיונה', אלא, ש'כנסת ישראל נמשלה ליונה' (שבת מט), וזהו בת קול מנהמת כיונה, היינו באותה אופן של בקשתם וצעקתם של בני ישראל בתפילתם, כי מן שמיא משפיעים לאדם שפע רב טוב - מידה כנגד מידה - כפי תפילתו, כי היודע לפני מי הוא עומד בתפילה ועי"ז הוא עורך סדר תפילה כראוי קרובה יותר תפילתו להתקבל. כה. מעשה באחד שנכנס אל הרה"ק רבי יחיאל מגוסטנין זי"ע והזכיר לפניו על איזה צרה ששיחרה לפתחו, שאלו הרה"ק האם הוא מתפלל לישועתו, השיב לו הלה שהרי לצורך כך בא אל הרבי - שיתפלל בעדו, וכדאיתא בגמ' (ב"ב קטו). כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, נענה הרה"ק ואמר, כך יש לפרש את דברי הגמ', א. מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם, ב. הוא עצמו יבקש עליו רחמים.

עוד מצינו בפירוש דברי הגמ' ב'מאירי' (בית הבחירה, שם ד"ה לעולם) 'לעולם יהא לבו של אדם בטוח, שהתפילה כשהיא נעשית כתיקנה מבטלת את הגזירה, ומי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו או אחד ממיני הצרות ילך אצל חכם וילמוד הימנו דרכי התפילות ויבקש רחמים. עכ"ל. והיינו שאין לך חביב אצל הקב"ה יותר מתפילת האדם על עצמו הבוקעת מקירות לבו בביטחון לתשועת הבורא, אלא שיש לו לילך לצדיק ללמוד הימנו 'דרכי התפילה'.

עוד היה מעשה באחד שתינה צערו בפני הרה"ק מקאצק זי"ע באמרו - רבי, באו מים עד נפש ויותר אין בי כח לסבול הצרות, שאלו הרה"ק ומדוע אינך מתפלל, השיב הלה, לרוב צער אינני מסוגל להתפלל, אמר לו הרה"ק מקאצק, תדע שגדולה צרתך זו - שאינך יכול לעמוד בתפילה, וחמורה היא מכל הצרות העוברות עליך, ומדוע הזכרת צרה זו רק לבסוף ולא פתחת בעיקר הצרה שאין בכוחך להתפלל.

כו. משלו המושלים לשני אנשים, האחד היה עוסק במסחר אבנים טובות ומרגליות, והשני עבד בבורסקי - עיבוד עורות. ביום מן הימים נמנו ביניהם להחליף עבודתם, הראשון החל לעבוד בעורות, והשני החל לסחור באבנים טובות, והנה פשיטא ואין צריך לומר שזה קלקל את היהלומים, וזה לא הצליח לעבד את העורות כלל והיה ריחם נודף למרחוק, כיו"ב לענין עבודתו של אדם - הקב"ה ברא באדם גוף ונשמה, יאכל וישתה בגופו, ויעסוק בתורה

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ב'טעמי המקרא יש על תיבת 'אחינו' תלישה קמנה ועל 'המסו את לבבינו' קדמא ואולא. ומבאר שהכתוב מזהירנו להשמר מאד ב'אהבת חברים' מפירוד הלכבות אפילו במיעוטא דמיעוטא^{טז}, והיינו אפילו מתלישא קמנה ביותר, א קליין רייס. כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קמנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, עד שנעשה 'המסו את לבבינו' בקדמא ואולא, אולא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים^{טז}.

ובך אמרו בגמ' (סנהדרין ז:) האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצנורא דבידקא, כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו, כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) פומר מים

והתבונן בדברי הגמרא (תענית כט.) שבעת חורבן הבית אמרו הכהנים שירה 'וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם' (תהלים צד כג), ולא הספיקו לומר 'יצמיתם ה' אלוקינו' עד שבאו נכרים וכבשום. יש אומרים ללמוד מכאן - שאם היו מספיקים לומר יצמיתם ה' אלוקינו היו מונעים את החורבן בכוח תפילתם אף שכבר נגזרה הגזירה, ראה נא כמה גדול כוחה של תפילה לבטל כל הגזירות.

אחינו המסו - הזהירות בבין אדם לחברו והבריחה מהמחלוקת בראשית דרכה

בפרשתן (א כח) 'אחינו המסו את לבבינו', וכתב הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (קמד:) דהנה

בנשמתו... והמחליף את ה'יוצרות' ואוכל עם כל ה'נשמה'... ואילו תורתו ותפילתו רק בגופו... אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה...

כז. ידוע דבר המעשה (הובא בשבחי האר"י) שהאר"י עשה באיזה זמן הסגר עם עשרה מתלמידיו, ותיקן חדרים לנשים והטף, וחדרים לתלמידים, היה מזהיר אותם תדיר, שמא יזהרו באהבת אחים ורעים זה עם זה, ושלא תדרוך רגל המחלוקת במחנם כלל וכלל, פעם אחת בערש"ק פרצה מחלוקת ביניהם, אשר החלה בנשים ומשם נתפשטה עד ראשי המשפחות תלמידיו הגדולים של האריה"ק, לעת ערב יצא האר"י עם החברים כמנהגו לקבל השבת, ומוהר"ר רבי חיים וויטאל ראהו שפניו נפולות, לאחר שסיימו התפילה שאלו מהרח"ו ליגון זה מה עושה, אמר לו האר"י מפני שראיתי בעת קבלת שבת את הס"מ ואמר זה הפסוק - 'גם אתם גם מלככם תיספו' (שמואל א' יב כה), ולא נחתם גזר הדין אלא בעבור שנעשה היום קטטה ביניכם, כי כל זמן שהיה שלום ביניכם לא היה לשטן בית כניסה לקטרג, ואכן באותו זמן נסתלק לשמי רום רבן של ישראל.

ובכלל זה הזהירות בכבודו של חברו, פעם ערך הבארון ראטשילד 'קידוש' לכבוד איזה שמחה שהייתה במעונו, אל הקידוש הוזמנו הרבה מבני ישראל בראשות מאורי וגדולי הדור דאז, ויהי בהכנסם לאולם הגדול לא מצאו על השולחנות הערוכים רק יין וגביעים לקדש בהם - ולא ידעו כיצד יקדשו, שהרי 'אין קידוש אלא במקום סעודה' (פסחים קא.) כיצד יקדשו מבלי 'מזונות' על השולחן... והנה הופיע הבארון במלוא הודו ותפארתו ולידו ישב הגאון הגדול רבי ברוך בער זצוק"ל, נטל הבארון את הגביע בידו קידש על היין בברכת בופה"ג, ולאחמ"כ בירך 'בורא מיני מזונות' על הגביע ואכלו... ונתברר לכל כי הגביע הוא בעצמו 'בר אכילה' והוא ה'מזונות' כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה, לאחמ"כ כיבד הבארון את הגר"ע שיקדש על היין, הגר"ע מילא את הכוס נטלו בידו והחל מתעמק במחשבותיו למשך זמן... עד שפתח וקידש עליו, ובירך בורא מיני מזונות על הכוס ואכלו... משיצא שאלוהו מקורביו, ילמדנו רבינו, כמה התעמק כשהחזיק בגביע בידו ולא קידש מיד... ענה הגר"ע, נתעוררתי לחשוב כיצד אחזיק מזונות בידי ואקדש על יין, והרי את הפת יש לכסות 'שלא יראה הפת בושותו' (עיי' אר"ח רעא ט) ואף אם ב'מזונות' רבו המנהגים, מ"מ כשהנני אוחזם בידי ודאי יש לחשוש שלא יראה הפת בושותו, שוב חזרתי לחשוב, אם לא אקדש יתבייש הבארון ראטשילד, על כן אמרתי - מוטב שיראה הפת בושותו ולא ראטשילד (קובץ 'ישורון' שנת תרע"ב).

כח. ובזה מבארים הא אמרו (יומא ט:) שבגין 'שנאת חנם' נחרב בית המקדש, וכי יש מי ששונא את חברו 'בחנם', הרי השנאה באה על זה שהזיק לו או דיבר עליו וכן כל כיו"ב, ואיננה בחנם כלל.

אלא צריך לומר, דהאש הבוערת בפיסת עץ קטנה תכבה תוך רגעים ספורים, כשיוסיפו לה עצים תבער למשך שעה, ובהוספת שמן ועוד חפצים הבוערים תבער האש כמה ימים וכן הלאה. כללו של דבר, כפי רוב השמן שיוסיפו למדורה כן תוסיף האש לבעור. כך ממש היא אש המחלוקת, אם לא יוסיף הלה לענות לו וכדו' תשקע האש מעצמה

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ראשית מדון ולפני התגלע הריב נפוש, כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צינור המים – שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד לא יוכל לשתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות – כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת.

ובה פירש הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ד"ה או יאמר איכה) את דברי הכתוב בפרשתן (א יב) 'איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם', שמשנה רבינו אמר להם לבני ישראל מה שתלוי בעסק החורבן והגאולה אנכי לבדי אשא זאת. ועליכם אינו מוטל כי אם לתקן את הריב והמחלוקת¹ ושנאת חנם שנכם², וזהו אומרו 'טרחכם

ותכבה, אך אם זה יענה וזה יצעק ויגרור אחרים וכיו"ב – אזי אי אפשר לידע עד כמה ימים ושנים תמשך המחלוקת. ועל הוספת השמן – הגערות והצעקות אמרו שהוא בחנם, כי אם לא היה מחזיר לו תיכף בכפלי כפלים לא הייתה האש מתפשטת למרחק גדול כל כך...

כט. לעולם ירגיל עצמו לדבר רכות, כי אין כל כך נפק"מ מה הם דיבוריו של האדם, כמו שיש נפק"מ בין איש לרעהו – באיזה אופן הוא אומר את הדברים, מעשה ביהודי מן השורה שה'מלאך' נגלה אליו בחלום הלילה וגילה לו גדלות נשמתו, ויקם בבוקר ויקץ האיש משנתו, ולא זכר כי 'חלומות שווא ידברון' ע"כ קבע כי מעתה מקומו בין אנשי ה'מזרח', ושומה על כל הקהל לכבדו כ'איש נכבד ונשוא פנים'... זאת ועוד, מכיוון שנכבד הוא הרי פשוט הדבר שעל גבאי בית המדרש לקוראו ל'שישי' בעת קריאת התורה, הגבאי שלא היה שותף להחלטה הגורלית ה'נ"ל, לא שמע לקולו ולא קראו לא לשישי ולא לשלישי... אחר התפילה ניגש 'מכובדנו' אל הגבאי 'ושפך את דמו – וכסוה בעפר' על אשר העז לחלל את כבודו הרם והנישא ואף הוסיף לכנותו בתואר 'שוטה וחסר דעה'...

הגבאי שנתבייש מדבריו החיש פעמיו אל רבה של ביהמ"ד והתאונן בפניו, יראה רבינו 'מה היה לנו' - חרפה הייתה נחלתנו. ויקרא הרב לאותו 'נכבד' שביזה את הגבאי ופקד עליו, למחרת היום אתה עולה על הבימה, ומכריז בפני קהל ועדה שהדברים שאמרת שהגבאי שוטה וחסר דעה אינם נכונים, קיבל הנכבד את 'פסק דינו' של ה'מרא דאתרא' ויצא מביתו בהכנעה וכובד ראש. ויהי ממחרת, ויעל מכובדנו לאחר תפלת שחרית על מדרגות ה'בימה' ויקרא בקול רעש גדול, שמעו נא רבותי, דברים שאמרת בפניכם שהגבאי שוטה וחסר דעה אינם נכונים??... הדברים יצאו מפי ה'נכבד' לפני הגבאי חפו בכפלים. וכי לא די לו בבזיונות שנחל ביום האתמול בא זה והוסיף חטא על פשע להכריז כי דבריו נכונים, וירץ הגבאי בשנית אל הרב, והוא מיהר לקרוא לנכבד, מה זה ועל מה זה, אמר לו הנכבד ישמע נא רבינו שליט"א, אנא 'ציית דינא' אנוכי, וכל אשר יאמר לי הרב בפסקי ההלכה אעשה כדבריו. אף עתה, 'עשיתי ככל אשר ציוותני' – עליתי על הבימה ולא עוד אלא אף הכרזתי את כל 'נוסח הדברים' ככתבם וכלשונם שנצטוויתי, ו'מה כל הרעש'... כי אמרתיו ב'ניגון' שאינו לפי רוחו של הגבאי, נו, וכי נעשה הרב פוסק גם בעיניי נגינה, מה ענין נגינה ל'פסק הלכות'...

ולדין ייאמר, גם אם פעמים שעלינו 'להעמיד' את פלוני על המקום... (בהוראת היתר של רב מומחה) מ"מ הרבה הרבה יש לנו להיזהר באיזה 'ניגון' ייאמרו הדברים, וכי מפני 'ההערה' שתיאמרו הותרנו לשפוך דמו... וכלומר, פעמים שאפשר לעטוף את הדברים החותכים כמחט בבשר החי – בדיבורי עידוד לפניהם ולאחריהם, ובכל מקום לפי המצב – שלא יישפך דמו לגמרי.

וסמך לענין זה שהכל תלוי ב'ניגון' – והוא הקובע אם הדיבור בונה או מחריב, מזיק או מועיל, מצינו כי הנה פסוק יש בפרק מ"ז שבתהילים 'זמרו אלוקים זמרו זמרו למלכנו זמרו' – והרי דיבורים אלו מעוררים שמחה ואהבה, ואעפ"כ כל הקהל יאמרוהו ז' פעמים בבכיה גדולה לפני התקיעות... לאידך ישנו פסוק אחר (שם צה י"א) המדבר נוראות נגד בני ישראל והכל מזמרין בו 'ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם, והם לא ידעו דרכי. אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתני'... ובעת 'קבלת השבת' יעמוד ה'בעל תפילה' לפני העמוד ויסלסל בגרונו בנעימה זמרה... ארבעים שנה אקוט... ואומר עם תועי לבב... (זולתי לפי מנהג כמה מקומות שאינם מסיימים בתיבות הללו). והכלל, כי אין הדבר תלוי כל כך אלו דיבורים תאמר לרעך, אלא באיזה 'ניגון' ייאמרו הדיבורים.

ל. איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בין המצרים) וז"ל. יש לייגע עצמו בימים הללו, להפטר משנאת חנם. והיינו מה שעינו רעה בשל אחרים. ואפילו מי שאין לו עין טובה על כל אחד זה הוא שנאת חנם. וכל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא, א א), וטוב עין הוא יבורך – ובזה יבנה הבית.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

מהו הטאם לכן נתגלה קיצם, ועוד, הרי מה שלא נתגלה עוונם בבית שני הוא מאחר שכבר לא היו נביאים בבני ישראל, וכבר לא נכתבו כתבי הקודש.

אלא מבאר ה'יערות דבש', ש'נתגלה' הכוונה שהוברר העוון לבני ישראל עצמם - שהבינו שיש עוון בדבר, הראשונים נתגלה עוונם - שעברו על ג' החמורות והכירו ב'עוונם' שהוא גרם את החורבן, והשכילו אחר החורבן לשוב בתשובה על כך, לכן היה קץ לגלותם לאחר מלאות שבעים שנה. אך בבית השני שעוונם היה 'שנאת חנם', ומה עדיין לא שבו, ועד היום מחזיקים בטומאה לשנאת חנם, ונוהגים בדרך הצבועים - בפיו שלום ידבר עם רעהו ובלבו ישם ארבו, וישמח במפלתו ותקלתו,

משאכם וריבכם, שעליכם מוטל פירחה ומשא קודש לתקן את ריבכם ושנאת חנם, ואז במהרה יבוא גואל יי.

הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע כותב בספה"ק יערות דבש (דרוש ז), בביאור מאמרם ז"ל (יומא ט:): 'ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם' ופירושו שבחורבן בית הראשון 'נתגלה עוונם' שנאמר בקרא שנחרב מחמת שעברו על ג' העבירות החמורות (וגלמד מקרא עיי"ש בגמ'), 'נתגלה קיצם' שהיה קץ לגלותם בסוף שבעים שנה, ואילו בבית המקדש השני, שלא כתוב במקרא על מה נחרב, עדין לא נתגלה מתי יבוא סוף וקץ לגלותנו. והק' היערו"ד מה ענין זה לזה - וכי מפני שגילו לנו בפסוק מפורש

כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (בהעלותך שנת תר"ע ד"ה ולכפר) ז"ל. ובמידת טובת עין נכללו כל המידות כאמרם ז"ל עין טובה כו'... ומידת טובת עין הרי היא כפרה גמורה לאדם.

לא. ואל תשיביני כי לא בחינם אני נוטר לו איבה שהרי הלה ביזה אותי הזיק לי וכו', שמע נא למעשה שהיה בעי"ת נ"י. יצ"ו בעיצומה של הלוויית המת, והנה רואים בני משפחת הנפטר שאחד מהמלווים (שאינם מכירים אותו) בוכה בכי תמרורים מאין הפוגות, לאחר שגמר אחרון המלווים את דרכו, ניגשו אליו מבני המשפחה ושטחו בפניו פליאתם הרבה, היאך הוא קרוב שלהם, ענה הלה, לא קרוב ולא בן קרוב, א"כ למה זה לך נהי בכי תמרורים. ענהו היהודי, באתי הנה ממרחקים לאסוף כסף, כי מתקרב ובא מועד נישואי בני בשעטומ"צ ואין הפרוטה מצויה בכיסי, לזה באתי הנה לזכות את תושבי ניו יארק ב'מצוות צדקה' למהדרין, ואכן, היה ה' בעזרי, ואספתי סכום נאה ומכובד. אך מה חשכו עיני בקומי בבוקר וראיתי כי הלך לו הכסף לידי הגנב, ומעתה עלי לשרך רגלי מחדש בבתי הנדיבים בעם, וכבר עלו הדמעות בעיני אלא שבושתי וגם נכלמתי לבכות וליילל ברחובה של עיר, על כן באתי הנה - למקום שכולם בוכים בהלוויית המת, כי כאן אוכל לבכות באין משים. אך לא היה בבכיי הרב כל כוונה להתאבל על מות יקירכם.

והנמשל פשוט וברור, פעמים שאנו נכנסים לבית המדרש, לכולל, או למקום עבודת הכפיים, ובא אלינו מאן דהו, ו'על הבוקר' שוטף אותנו ב'קיתון של רותחים וצוננים גם יחד', ואנו משיבים לו מנה אחת אפיים, וההמשך... ידוע לכל, עלינו להבין ש'סך הכל' פלוני זה צרה לו בביתו, או בכל ענין אחר, וחיפש ומצא בנו 'מקום' ראוי ומתאים ל'שפוך את נפשו' ואין בגערותיו וצעקותיו כל כוונה לגעור בנו וכדו', כאותו 'משולח' שחיפש ומצא מקום לבכות ולמצוא פורקן לנפשו הדואבת וכואבת, והמשכיל ידום בעת ההיא, וידון אותו לכף זכות, ושלווה יהיו נחלתו. לב. אחד מחמישה דברים שאירעו את אבותינו ב"ז בתמוז 'נשתברו הלוחות', ורמז יש בזה כי 'שני לוחות' היו מחולקים א' לענייני בין אדם למקום כ'אנכי' ו'לא יהיה לך', והב' לבין אדם לחברו כ'לא תרצח' ו'לא תגנוב'. וזהו 'נשתברו הלוחות', שחילקו ביניהם, וקיימו רק את חלק התורה שבין אדם למקום, ואילו בבין אדם לחברו זלזלו לגמרי... רמז לדבר מצינו בדברי המדרש (ויק"ר פ"א אחרי, כ"ב) א"ר יודן מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבירת לוחות אלא מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשבירת לוחות, והיינו כי אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום, ומשמת אהרן - ופסקו להזהר בחלק 'בין אדם לחברו', זהו שבירת הלוחות האמור כאן, שעזבו את אחד מהלוחות העוסק רק ב'בין אדם לחברו'...

איש יהודי היה בעיה"ק ירושלים בימי 'המלחמה' הנוראה ושמו רבי יעקב, הלה נגוע היה בנגע הצרעת על כן התרחקו ממנו הבריות, ואף לא ניתנה לו הרשות להציג רגלו אפילו במקווה טהרה אחת שבירושלים... והיה אומר הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהיל אילו היו נותנים לרבי יעקב דריסת רגל במקווה הייתה כל המלחמה הנוראה מתחוללת מעבר לים באופן אחר, והיינו, אף שנגזרה הגזירה, אך מכל מקום היה אפשר להמתיקה שלא תהא הגזירה קשה ואכזרית כל כך.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

והיו הם (התלמיד והאשה אשת הרב הנגר מתחילה) יושבים ואוכלים ושותין, והוא (בעלה הראשון) היה עומד ומשקה עליהן, והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נחתם נזר דין.

ולבאזרה צריך ביאור, וכי עבור זה ראויים הם לעונש כזה - להחריב הבית ולהגלות את ישראל, והרי לא הייתה כאן כל עבירה על דין מפורש בתורה, כי מתחילה לא עבר שום עבירה, והנישואין היו כדת משה וישראל, ומדוע החמירו עליהם כל כך, אלא אומר העב"ץ (בביאורו על הש"ס ד"ה נחתם), וז"ל. 'מכאן נראה ברור שיש עוון שאינו מפורש ומבואר בשום מקום, והוא חמור מאד ושנאוי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות, להעניש הרבים בעבורו. בשביל שאין חוששין לו כלל עם היותו מתנגד לשכל (היינו ששכל האדם מכין שדבר זה שקוין ומתועב לעשותו), והוא מפני שהיה דבר מתמיד בפרסום בכלל מאן דסני לך לחברך לא תעביר, עב"ל. והיינו שאדרבה יש דברים שלא נכללו בשום איסור המפורש בתורה, ואפשר לו לאדם לטעון 'מי אסר את הדבר הזה' - היכן כתוב בתורה שהדבר אסור, אך באמת, כל מהותו של מעשה זה מופרך מעיקרו, ומתנגד לרצון הבורא שנהיה דומים לו שהרי 'מה הוא רחום והנזון אף אתה רחום והנזון' (שבת קלג:), ורשעות אכזרית זו כדוגמת השוליא דנגרי הוא היפך קיום העולם יי.

ולחכם ייחשב בעל התחבולות אשר 'ציד בפיו' ורוכב על שני הסעיפים, ועד היום הזה עדיין לא השכילו לגלות ולראות עד כמה מתועב הדבר לפני הקב"ה, ועדיין לא חזרו בתשובה שלימה על זה, ומשום כך 'לא נתגלה קיצם' ואנו יושבים זמן רב כגולה, כי כל זמן שהסיבה המביאה את החולי לא תוסר, אי אפשר לרפאות החולה ככל מיני מרקחת וסמים שבועלים יי.

והנה, רבים המקשים, מדוע אסרו חכמים 'שאלת שלום' ב'תשעה באב', הרי שורת הדין נותנת שאם הבית נחרב בבית שני בעוון שנאת חנם - יש להרבות בו ביום ביותר בשאלת שלום ואהבת חנם, ועוד קשה מדוע אסרו 'ללמוד תורה' ביום זה, בו בזמן שבית הראשון חרב 'על עזבם את תורתו'.

והענין יובן על פי דברי הגמרא במסכת גיטין (נח). מעשה בשוליא דנגרי (תלמיד שלמד אצל נגר אומנות הנגרות) שברוע ליבו עשה תחבולות שאדונו הנגר יגרש את אשתו, וכשבא הרב לשאול את התלמיד 'מה אעשה וכתובתה מרובה', אמר לו התלמיד, 'אני אלווך ותן לה כתובתה', עמד זה וגרשה, הלך הוא (התלמיד) ונשאה, כיוון שהגיע זמנו (לפרוע ההלוואה) ולא היה לו לפרעו, אמר לו (אותו תלמיד לאדונו הנגר, שעתה נשא את אשתו) בא ועשה עמי בחובך, (היינו שיעבוד אצלו בעבודת הבית ובשכרו יגרע מן החוב),

לג. אומר היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע כי על עבירות החמורות ש'בין אדם לחברו' נפרעים מן האדם בעולם הזה, ומשם באים רוב הצרות והייסורים ומכאובים הקשים שסובלים בהאי עלמא. וכל הגיהנום בעולם העליון אינו אלא על עוונות של 'בין אדם למקום'.

מעשה שהיה לאחרונה בעי"ת מאנסי יצ"ו, באחד הסמינרים הידועים לשם ולתהילה באו כשש מבנות הכיתה בברית האירוסין בעודם בסמינר, ומאז ועד עתה לא נגמר אפילו שידוך אחד בין כל בנות הכיתה - במשך שנה ומחצה... ויהי הדבר לפלא, מכיוון שכן נאספו כולן, דנו בדבר והחליטו שכנראה אחת מהן פגעה באחת מהמורות והמחנכות במשך השנים, נדברו ביניהם ועשו סדר מי תפנה אל מי... ביום שלישי י' תמוז תשע"ז נגמר הדבר בכי טוב וכבר עמדו אחר כל מסע הטלפונים לכל המורות והמחנכות וביקשו מכל אחת סליחה ומחילה, ויהי לאות ולמופת, כי למחרת בי"א נגמר השידוך של אותה שניהלה את כל מסע הטלפונים, ביום חמישי נגמרו שני שידוכים באותה הכתה, וביום שישי (ומוצ"ק) נגמרו ג' שידוכים - אחר שנה ומחצה שלא זו מאומה...

ידוע דבר המעשה שפעם הגיע ובא הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע לעיר אחת, והגישו אצל השולחן 'לחיים' (מזונות ויי"ש) ולא רצה הרה"ק לשתות, רק נענה 'כשיהודי דוקר את רעהו בלשונו בביהמ"ד, הרי הוא גורם שגוי ידקור איש מישראל בחרב' (סוף דבר הוברר ש'רוח הקודש' הייתה בביהמ"ד, שבאותה שעה אכן דקר גוי איש יהודי ברחובה של עיר, מפי גאב"ד נאראל זי"ע). לד. סיפר הרה"ח ר' חיים ארנפעלד ז"ל ששמע מהרה"ק מקלויזנבורג זי"ע בליל יום הכיפורים מיד אחר המלחמה הנוראה, לבאר בלשון הכתוב (דברים לב יח-יט) 'צור ילדך תשי ותשכח קל מ'חללך, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו, צור ילדך תשי - הקב"ה מיטיב לכל ונותן להם חיים פרנסה וכבוד וכו' וכו', והרי הם שוכחים מכל טובותיו של הבורא וממרים כנגד רצונו, על זה מחוללך - מלשון מחול-לך, שהקב"ה מוחל לחטאים שבין אדם למקום, אך וירא ה' וינאץ

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

הכשרים מקדמת דנא, על הנאולה - כשאי מי מבני ישראל נצרך לנאולה בכל ענין, ועל התמורה - כשמצב של יהודי היה כפי רע והוכרח להחליף ולהמיר את מצבו לטוב, הרי היה כל איש מישראל נחליץ לישועתו, וכל אשר לו יתן להצלת רעהו, אף אם יצטרך לתת משלו - את כל נכסיו להצלת רעהו, ומרומז בשלף איש נעלו - כמו שאמרו חז"ל (שבת קכט. עיי"ש) 'לעולם ימכור אדם כל אשר לו ויקנה מנעלים לרגלו' (והיינו שהנעל מרמות על כל נכסיו של אדם).

כתב ה'נצי"ב' (חומש העמק דבר בפתיחה לספר בראשית) על הפסוק (דברים לב ד) 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא', בא הכתוב להצדיק דין הקב"ה בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתול, אף שהיו צדיקים חסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמם. ע"י שחשבו את מי שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' לצדוקי ולאפיקורוס, לכן נגזר דינם, והיינו אף שהיו בעצמם צדיקים לא סבלו את מי שהיה סובר שלא כמותם, וע"ז אמר הכתוב 'צדיק וישר הוא', הקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות - אע"ג שהיא לשם שמים, דיה גורם חורבן הבריאה והריסות ישובו של עולם י.

עפי"ז יבואר מדוע אסרו ביום תשעה באב לשאול כל אחד בשלום רעהו, כי הקב"ה יראה ללבב, שיש רבים המסבירים פנים אל רעיהם אבל 'רעה בלבבם', בתוככי ליבם שונאים הם את רעיהם וחושבים עליהם מחשבות להרע (כדברי הערו"ד דלעיל), ע"כ אמרו חז"ל, הנח ממנהגך יום אחד בשנה, אל תשאל בשלום רעך, ושב נא בפני עצמך והתבונן היטב בהנהגת 'בין אדם לחברו' כזאת. אולי בהתבוננות זו יתעורר להפוך את ליבו לטוב, כמו כן, מטעם זה אסרו הלימוד, שלא ירגיש אדם כי הוא מושלם בדרכיו - שהרי הוא עוסק בתורה, אלא יעצור ממרוצת החיים, ויתבונן כמה שהיה עם אבותינו ועמנו ביום הזה, ואז יתחיל לשאול בשלום חברו מתוך אהבה וחיבה אמיתית, גם יעסוק בתורה ללמוד ע"מ לעשות ולקיים את 'רצון נותן התורה' באמת ובלב שלם, ולא ישתמש בתורה להתיר רשעותו ועוולותיו - כאותו שוליא דנגרי, שגרם עפ"י תורה להוציאה מתחת בעלה שהוא ישאנה י.

אהבת חיים - בזכות אהבת חיים יבנה המקדש

עיקר התיקון הוא בריבוי 'אהבת חיים', כתב הרה"ק ה'חתן סופר' זי"ע (מגילת רות) לבאר בפסוק (רות ד ז) 'וזאת לפניך על הנאולה ועל התמורה שלף איש נעלו', וזאת לפניך מישראל - כך היה מנהג ישראל

- על מה יתרבה ויתגדל כעסו, מכעס בניו ובנותיו - ממה שמכעיסים ומכאיבים לבניו ולבנותיו, על זה אינו מוחל... כעפי"ז אומרים משמיה דהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע במה שנאמר (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבת וינאץ בזעם אפו מלך וכהן', שכביכול שכח ה' והעביר את חטאם אשר חטאו במועד ושבת - שחללו שבת ויו"ט, ועל מה ינאץ בזעם אפו - על מה שעשו למלך ולכהן, שעל כך אינו מוחל.

לה. אמרו חז"ל (ב"מ מד.), הנותן 'מעות' לחברו תמורת איזה חפץ שברצונו לקנות ממנו, עדיין אפשר לו לחזור בו כל זמן שלא עשה קנין משיכה (כיון שרק משיכה קונה מן התורה ולא קנין כסף), אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ודור הפלגה הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, וצריך ביאור מדוע נקטו 'דור המבול והפלגה', ולא מי שפרע מפרעה ומצרים וכיו"ב, ובתלמוד ירושלמי (ב"מ פ"ד ה"ב) אמרו שאדם זה דומה לדור המבול כי עוון דור המבול היה 'כי מלאה הארץ חמס' (בראשית ו יג) והיינו שהיו גוזלים פחות פחות משווה פרוטה עד שנחסר הנגזל מכל ממונו - כמעשי אלו כך מעשי אלו, כי הם גזלו בגזלה שאי אפשר להוציאה בדיינים, ואף זה החוזר בו אי אפשר לתבעו בדיינים אבל הקב"ה יתבע ויפרע ממנו.

ובביאור מה שדימו אלו לאלו, כי זה החוזר בו מהמקח אינו מתחשב כלל על שגורם בזה הפסד למוכר - בטענתו שעל פי תורה עדיין לא חל המקח ומותר לו לחזור בו, כיוצא בזה היו בני דור המבול שגזלו באופן שאין מקום לתבוע על פי תורה - ודייקא על זה אמר הקב"ה 'קץ כל בשר בא לפני' והחריב את כל העולם עבור זה, כי חרון אף של מעלה בא על זה שמחזיק ב'רשעותו' בשתי ידיים, אלא שלרוב 'צביעותו וצדקותו' הרי הוא מסדר את רשעותו באופן שלא נוכל לבוא עליו בטענה עפ"י תורה. מי יפרע ממנו - מי שפרע מדור המבול הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, שאף הם נהגו כמנהגו של זה, מצצו דם איש לרעהו, מבלי שתוכל למצוא מקרא מפורש כנגדם בתורה. לו. כך פירש הרה"ק מקאצק זי"ע (ספר עמוד האמת) את דברי חז"ל (תנחומא פנחס א) כשם שפרצופיהן אינן שוות כך

כא **באר הפרשה - דברים - תשעה באב**

ומהאי טעמא מצינו שחז"ל (ע"ז כה.) כינו את חומש דברים 'ספר הישר', לפי שכתובה בו מצוות 'ועשית הישר והטוב', אף שנכתבו בו עוד מאתיים מצוות לערך, ומדוע קראו את שם הספר דייקא על שם מצווה זו. אלא ביאורו, כי ממצווה זו נלמד כל הענין של הנהגת האדם לפני משורת הדין¹, ובוה הריהו נדמה לצורו וקונו שהוא רחום וחנון², לכן חשובה מצווה זו ביותר

לקרוא את החומש על שמה 'ספר הישר' (כע"ז איתא במהרש"א שם)³.
איתא ב'אבות דרבי נתן' (פ"ד משנה ה) פעם אחת הלך רבי יוחנן בן זכאי בירושלים והיה מהלך רבי יהושע אחריו, וראו בית המקדש שהוא חרב, נענה רבי יהושע אוי לנו שחרב הבית שהיו מקריבין בו הקרבנות

דעותיהם אינם שוות, והיינו כשם שאין לך טענה על חברך מדוע אין פרצוף פניך דומה לשלי, כך אין כל מקום לטענה על רעך מדוע אין דעתך כדעתי... כי כל אחד יבין וישכיל בדעו ושכלו שנתנו לו מן שמיא, כפי שעלה ברצון הבורא ית"ש.

לז. ידוע כי הרה"ק ה'קדושת ציון' היה 'מבין' והיה מכבד ומחשיב חפצים עתיקים (עתיקות) וירושות אבותיו וכיו"ב, ובכל פעם היה מתווכח עם המוכר להוריד במעט את מחירו אשר הוא מבקש, אמנם בבואו לשלם בפועל היה משלם כבקשתו הראשונה, פעם ביאר את מנהגו המשונה הלזה, שהוא עושה כן כדי שלא יצטער המוכר בחשבו אויה לי שלא ביקשתי מחיר יקר יותר - כידוע שאין מחיר מדויק לחפצים אלו, וכראות המוכר שהקונה משלם ככל אשר יושת עליו מבלי כל עוררין יש לו מקום לחשוב אילו בקשתי יותר הייתי מקבל יותר...

לח. הרה"ח מוה"ר נחום זאלץ ע"ה מקראקא סיפר שבפעם הראשונה שבא להסתופף בצל הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע נדחקו החסידים (לחטוף שיריים) ומכיון שחפץ לחטוף שידיים נדחף גם הוא (ודחף אחרים), ה'קדושת ציון' הרגיש בדבר וקרא לו, ובתוכחה מוסר אמר לו, בזה שהנך נדחף הדי זה כאילו הנך עומד ומבקש מאתי שלא אחלק שידיים לאיש זולתך רק לך דאם לא כן למה נדחפת, מעתה אומר לך - בטלן וואס דו ביסט, שטופ יענעם צו וועסטו פריער באקומען (בטלן שכמותך, דחוף את חברך ל'קרבים' אלי, ואז גם אתה תקבל קודם), ר' נחום חקק דברים אלו על לוח לבו ובימי הזעם במלחמת העולם חירף את נפשו עבוד הזולת וניצול עי"ז (הובא בספרי הדרכה באבוב). גם יש בזה הדרכה לרבים, כי המקרב את ידידו ורעיו יתקרב אף הוא בזכות זה למעלה למעלה.

לט. הגה"ח רבי אליהו ראטה זי"ע (משמש בקדש של הרה"ק רבי שלומיקה מוועהיל זי"ע) היה אומר בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, מברכים אנו מידי יום ביומו - 'שלא עשני גוי', אך עדיין לא נודע כמה 'יהודי' הוא, וזה נמדד כפי מידתו להיטיב לאחרים, כגודל טובו וחסדיו עם אחרים כך גודל ה'יהודי' שבו.

בספר רמזי דחכמתא (עמו' קבב), מביא משם הרה"ג ר' אברהם מרדכי הרשברג ז"ל מתלמידי 'שיבת חכמי לובלין'. בשנת ת"ש היה בעיר ווילנא כשברח מפולין מפני המלחמה, והיו שם הרבה פליטים ובעיקר מתלמידי הישיבות. בין הפליטים היה גם הרה"ק ר' שאול ידידי' ממאדזיץ זי"ע, ובשבת קודש באו לשולחנו הטהור מלבד החסידישע עולם (הציבור החסידי) גם הרבה מאלו שלא הלכו בדרך החסידות - אף שלא הורגלו בטיש"ן (עריכת שולחנות), אבל מצד נעימות הזמירות של הרה"ק ממאדזיץ נמשכו והתענגו מהזמירות. בעת חלוקת השיריים חטפו החסידים שיריים כנהוג, המה הליטאים ראו כן תמהו - מה מנהג הוא זה, ויהס הרבי את העם, ואמר, שא, שא. אילו ידעו העולם סוד השיריים הייתה המלחמה נפסקת... כששתקו כולם לשמוע מה כוונתו בזה, פירש הרבי דבריו, כי כל מלחמה באה רק כתוצאה ממה שהאדם מחשב שפלוגי נוטל ממנו והוא מפסידו, וכשכל אחד דואג תמיד לעצמו מתפרצת המלחמה. אבל אם אדם נוטל רק מעט לעצמו - כסוד ה'שיריים', לקחת מעט לעצמו ולהשאיר הרבה לאחרים... וכשיכולים להניח לאחרים אין כל מלחמה פורצת, עכ"ד.

ולא יאמר אדם 'הרי זה שלי' - מדוע אעניקנו לאחרים, כי אדרבה בזה ייחשב ל'מעביר על מידותיו' ועושה לפני משורת הדין, ובשכר זה יזכה לכל הטוב, וכך איתא במדרש (ילקוט מדרשים ערך 'רבינו הקדוש, וכע"ז ר"ה יז.) רב הונא בריה דריב"ל חלש, ונמשך לאותו עולם כמה ימים ולילות, וכשחזר לעולם הזה אמר לתלמידיו 'בני, אשרי מי שאינו עומד על מידותיו (אלא הוא מוותר תמיד משלו). העבודה, באו כיתות של מלאכי השרת ולימדו עלי זכות ולא קיבלו מהם, עד שבא מלאך ואמר להם על מי אתם מלמדים זכות, שמא על זה שמעולם לא עמד על מידותיו, מיד פטרוני ממיתה לחיים'.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

מסופר על הרה"ק המקובל רבי יעקב אביו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע (היה מקובל גדול נסתר במעשיו, ושימש כשמש בביהכנ"ס דיאנובה), ששנים רבות היה חשוך בנים רח"ל, וזכה בנן כזה שהאיר את עיני העולם על ידי מעשה שהיה, שלרוב גדולתו שימש ר' יעקב כשליח ציבור בביהמ"ד בימים הנוראים, פעם אחת בליל יום הקדוש האריך ר"י בתפילת הלחש של מעריב מעט יותר מהרגלו, והדבר עורר כעסו של אחד העשירים שהיה מנכבדי הקהילה - מדוע עלינו להמתין זמן רב כ"כ על הש"ץ, ויהי כאשר פסע רבי יעקב את שלש הפסיעות ב'עושה שלום', ניגש אליו העשיר העונה עזות וסטר לו על לחיו לעיני כל הקהל והעדה, והוסיף לגעור בו על ש'הטריח' את כל קהל הקודש, מתפללי ביהמ"ד רצו למחות באותו רשע אך רבי יעקב השתיק אותם, וכמו שלא אירע דבר שב 'ל'עמוד' ופתח בנעימה את הפיוט 'יעלה תחנונינו מערב'. אף אחר גמר התפילה לא התייחס כלל לכל אותו המעשה, אלא בירך את המתפללים בברכת 'גוט יום טוב' וחזר לביתו. לאחר זמן מה שמע שמאן דהו דופק על דלת הבית, פתח את הדלת ומצא עומד לפניו אחד מעשירי העיר שביקש לקנות מאתו את זכות הבזיונות שנחל זה היום ברבים, אך רבי יעקב השיב בפשטות 'איני יודע מה אתה סח'... כי ב'תוך כדי דיבור' מחלתי וסלחתי לעשיר שפגע בי בלב שלם ובנפש חפצה, אין לי עליו כל טינה והקפדה בלב ח"ו. בלילה ההוא חזה רבי יעקב מחזה אלוקים בחלומו, וגילו לו שבשכר וותרנותו יזכה להוליד בן שיאיר עיני ישראל בתורה, לתקופת השנה נולד לו הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע שהאיר את העולם בקדושתו.

עוד נוסחא יש בסיפור זה, שרבי יעקב שימש כ'שמש' בביהמ"ד, והיה מחלק 'מחזורים' לפני התפילה לכל המתפללים כנהוג באותם הימים, והנה בשנה זו כשחילק המחזורים לפני כל נדרי החליט עשיר פלוני כי לפי כבודו הרם היה על ר' יעקב לתת לו מחזור לפני כמה אחרים שהקדימם לפניו, 'העשיר יענה עזות' ניגש אל ר' יעקב וסטר בפניו... לעיני כל הקהל שנאלמו כיצד יתכן שיהודי יעשה 'מעשה לסטור' ברגעים האחרונים לפני כל נדרי - מה עשה ר' יעקב, מיהר ל'מערבה' של ביהמ"ד נתיישב על הארץ לאחורי התנור, ואמר, אם גרמתי ליהודי לכעוס כל כך בעיו"כ בין השמשות, הרי עלי לקבל נזיפה ונידוי וביקש משלושה אנשים שיתירו לו הנידוי... שתיקה זאת עוררה רעש גדול בשמים, ובאותו הלילה נתבשר על לידת בן קדוש זה (מאורי אש, ועוד).

סיפר לי הרה"ח ר"י קלעצקי שליט"א המשמש מזה שנים רבות בימים נוראים' כבעל תפילה באחד מבתי המדרשות המפורסמים בארה"ב, והנה אחד מהמתפללים דשם התקשה במציאת זיווגים הגונים לשניים מבניו הי"ו שכבר הגיעו לגיל השלושים, על כן היה נוהג לקנות 'פתיחת הארון' שבתפילת נעילה (הנודעת כסגולה לכל מילי דמיטב) בכל סכום אשר יושת עליו, והיה עומד עם בניו אצל הארון הקודש במשך כל תפילת נעילה ובכך קיווה לפתוח שערי שמים לתפילותיו, בשלהי שנת תשע"ו פרצה מחלוקת בין היהודי לגבאי של ביהכנ"ס, עד שהגבאי החליט שבשנה זו לא ימכור לו בשום פו"א את 'פתיחת הארון', מה עשה, לקראת ראש השנה תשע"ז מכר את כל העליות של ראש השנה ויוה"כ בצניעא בין חבריו וכך ידע שלעולם לא יגיע איזה כיבוד ליריבו, בהגיע העת, וכבר התחיל החזן תפילת חזרת הש"ץ של נעילה פרץ היהודי לביהכנ"ס בבכי תמרורים על פגיעתו הקשה - שהרי הורגל מקדמת דנא להתכבד בפתחה זו ועתה לא... וזעק מנהמת לבו היתכן שאפילו אחד מבין עשרות המתפללים איננו מוחה על כבודי שנתבזה ברבים, החזן שלבו התפלץ ברחמיו על היהודי רצה לפייסו אך לא היה בידו שהרי עמד באמצעה של תפילת העמידה... מיד במוצאי יוה"כ פ אחר הבדלה מיהר החזן ובריר איה מקום מגוריו של הנפגע, עלה לביתו והסביר לו בטוב טעם ודעת שתפקידו של בעל התפילה שיתקבלו התפילות בשמים ממעל ובמצב כזה נראה כל הענין כמסוכן, על כן הוא מבקש ממנו ברחמים ותחנונים שימחול ויסלח לגבאי ולכל בני הקהילה, אך הלה לא אבה למחול לגודל הפגיעה כי קשה - יושבים להם כל יושבי ביהמ"ד ואחד מהם אינו מוחה על דמי שנשפך כמים לעין כל... אחר שעתיים של תחנונים אמר לך ה'חזן', שמע נא ידידי היקר, הרי לך שנים רבות שקנית 'פתיחה' ועדיין לא נושעת, הנני מוכן להבטיחך - אם תמחל לכל בני הקהילה, הרי בשנה הבאה בבואי הנה שוב לקראת ימים נוראים כבר יהיו שני בניך אחר העמדת בתים נאמנים בישראל... לזה כבר הסכים היהודי, ויען ויאמר 'מחול להם... מחול להם... מחול להם...'

מספר לו אותו החזן שליט"א, בשנה זו, ביום שבעה עשר בתמוז דברתי עם הגבאי אודות סדרי התפילה לשנה הבעל"ט ר"ה תשע"ח, ושאלתיו אודות אותו היהודי הנפגע, אמר לי הגבאי, אין רגליו דורכות בבית מדרשנו, אך זאת אומר לך שבחורף האחרון השיא את שני בניו בשעטומ"צ. מכאן תבין כוחו של המעביר על מידותיו - שהרי בקושי רב עלה בידו למחול להם, ובזכות זה באה ישועתו הגדולה.

סיפר הגאון רבי אברהם דוב אויערבאך שליט"א (בן הגרשו"א זצ"ל וחתן הגרא"ז ווערנער זצ"ל גאב"ד טבריה ת"ו), שבשמחת

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

רבינו אמר חזקתי את ישראל אולי ירחם עליי, הרי לך חשיבותו של המחזק את רעהו, שמשנה רבינו טען שראוי שתעמוד לו זכות זו לבטל את הגזירה של 'מי מריבה' שיוכל להיכנס לא"י.

המכפריין עוונותיהם של ישראל, ועתה אין לנו קרבן לכפר, אמר לו רבי יוחנן, בני, אל ירע לך יש לנו כפרה אחרת שהיא כמותה - ואיזה, זה 'נמילות חסדים', שנאמר (הושע ו ו) 'כי חסד חפצתי ולא זבח'.

משחרב הבית - כל הצרות מקורן מחורבן הבית לעורר אותנו להתקרב אל ה'

הנה, חורבן הבית היה בכדי לכפר עוונותיהם של ישראל, וכדאיאתא בחז"ל (תנחומא פר' פקודי, והובא ברש"י שם) על הפסוק (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדות', ונאמר 'משכן' ב' פעמים רמז למקדש שנתמשכן

ומידה טובה מרובה, בסוף הפרשה כתוב שמשנה רבנו חיזק את בני ישראל ואמר להם לא תיראום, כי ה' אלוקיכם הוא הנלחם לכם, ומיד לאחריו מתחלת פרשת 'ואתחנן אל ה' - שמשנה רבנו התפלל שיזכה ליכנס לא"י, וכתב 'בעל הטורים' (ריש פר' ואתחנן) שמשנה

נישואיו הזמינו המחותרים מנות דגים לסעודה (כמנהג אותם הימים), אך למעשה הדגים התקלקלו והיה ריחם הרע נודף למרחוק, תיכף ומיד חמק אבי החתן אל בעל האולם, ואמר לו, הנה נדברתי עם המחותרן לשלם את הוצאות הנישואין מחצה במחצה, אך כעת חוששני שמא יבוא אליך המחותרן בטענות שאינו משלם לך את חלקו על הוצאות הסעודה, כיוון שהגשת לפני המסובים דגים שאינם ראויים למאכל אדם, ותתלקח אש המחלוקת, על כן אבקשך להחריש, ואני אשלים לך אף את חציו. ויהי אך שמע בעל האולם את דבריו החל לשחוק, באמרו, לפני רגעים ספורים עמד מחותרך בבקשה דומה שלך... (והיינו שאם לא היה בעל האולם ירא שמים היה מקבל על אותה סעודה 'תשלומי כפל' - מכל מחותרן בנפרד תשלום על כל הסעודה). ומכאן נראה האיך הייתה הנהגת אנשי מעלה בדורות הקודמים, ומהם נראה וכן נעשה, לנהוג תדיר לפני משורת הדין ובלבד שלא לעורר מדנים.

מ. ידוע כי באחד מדרשותיו אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שכהיום הזה חובה על כל אחד לחזק את לבות בני ישראל - כפי יכולתו. בשעה שירד מן הבימה שמע כמה מהנמצאים מדברים ביניהם, אכן, גדול כוחו של ה'חפץ חיים' לחזק את ליבות בני ישראל אך לא כל בר איניש בדרגה זו. אמר להם ה'חפץ חיים' משל לשר גדול שביקש משריו ועבדיו שיביאו לפניו מים חיים לצורך שתייתו, מיד הביאו לפניו המשרתים מים טרם שהספיקו לנקות ולזכך את המים. וחמת השר עלתה בהם - הכיצד תעיזו להביא לפני שר נכבד כמוני מים שאינם צלולים וזכים דיים. למחרת היום פרצה שריפה גדולה בארמונו של השר, וצעק אל עבדיו שיחושו להביא מים לכבות את השריפה, אך הם התמהמהו - מכיוון שפנו לנקות ולזכך את המים כיאה לשר נכבד כמוהו... פשיטא שכאשר גמרו את מלאכתם והביאו את המים כבר לא היה כל צורך במים, שכן לשונות האש כבר שרפו כמעט את כל רכושו של השר. שאג עליהם השר ואמר להם, שוטים, וכי לכיובי אש הבערת ממתנים על מים זכים וצלולים - הרי אש בוערת במחנה וכל רגע מיותר נותן לאש זמן לכלות עוד חלקה טובה, (ורק לשתייה יש לזככם).

אמר להם ה'חפץ חיים' - כיוצא בזה לדידן, בימים עברו, כשלא 'בערה האש' במחנה, הוצרכו דברי החיזוק להיות מנופים ומזוקקים, ולכן היתה היכולת לחזק אחרים רק ביד צדיקים ואנשי מעשה, אבל בדורנו דור עני ויתום, כש'אש' בוערת במחנה ישראל, וכל יום ויום נופלים עוד ועוד יהודים ברוחם, 'חוב קדוש' על כל מי שנשמת חיים באפו, לקום ולחזקם לבל יפלו בנפשם. וכ"ש לא לדבר דיבורים המכאיבים, ובזה יקרב את הגאולה בב"א.

מא. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמירת הלשון, ח"ב פ"ז), הבה נתבונן, אם יערכו 'דינער' (מסיבת התרמה) לרגל 'בנין בית המקדש השלישי' אזי ללא כל ספק שכל איש יתן את כל הון ביתו באהבה עבור מטרה גדולה זו, הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, אם כן, הרי הנביא אומר ושביה בצדקה - והיינו שבנין הבית השלישי נבנה על ידי קיום מצוות צדקה, עלינו להרבות בצדקה כל אחד עד כמה שידו מגעת, כי כל פרוטה לצדקה נחשבת כתרומה עבור בנין הבית השלישי. ולדידן ייאמר, שאין הכוונה רק לנתינת מעות כפשוטו, דמה יעשה מי שאין לו מעות, אלא הכוונה לנדיבות הפה - שיחזקו בני ישראל זה את זה במילה טובה ורוח נדיבה.

וכך אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שכל בחור נזקק לחיותו כף אחת מלאה כבוד בכל יום ויום. ומדוע נביט על הנזקק ולא נעניק לו די מחסורו, כשאין הדבר עולה לנו אפילו שווה פרוטה.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

אמנם עלינו לדעת כי לא חפץ הקב"ה להכות בנו, ותכלית כל הצרות - לעורר אותנו להתקרב אליו יתב"ש, ואם נשים על לב לעבוד את ה' כפי כוחנו ומוחנו ננצל מכל פגע^ט.

כי אין חפץ לה' בריחוקם של בני ישראל מעליו, אדרבה, וכלשון התנא דבי אליהו (רבא, פ"א) מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר

בשני חורבנין על עוונותיהם של ישראל^ט, אך עתה שחרב הבית אין לנו במה להתכפר באים עלינו ל"ע צרות וייסורים - נמצא שחורבן הבית ב'תשעה באב' הוא מקור כל הצרות המתרגשות לבוא לעולם, ועל כן יש לנו להתאוונן על חורבן הבית, וכמו שכתב ה'חתם סופר' (דרוש לו' אב תקנ"ט, ד"ה ירמ' עמו שז) 'וכבר מילתנו אמורה שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא מירושלים'^ט.

מב. וכמשל לאחד שהיו לו חובות לרוב ולא היה בידו לשלם לנושים המרובים, שכל זמן שיש לבעל חוב 'בית דירה' עדיין ניתן לגבות את החובות על ידי שיקחו ממנו את דירתו וימכרוה, ובממון שיקבלו בעדה יפרעו את החובות, אכן אם כבר נמכר ביתו הרי שוב אין להם מממה לגבות את המגיע להם, ואזי מאיימים עליו ומכים אותו עד שישלם חובותיו. ועל דרך זה כל זמן שהיה ביהמ"ק קיים היה הבית משכון עבור חובות העוונות, אך בגלות המר והנמהר, הקב"ה משלח צרות רבות ורעות עד שישוב האדם בתשובה ויפרע חובותיו...

מג. על פי זה מבואר הא דאיתא במדרש (איכ"ר א כד) על הפסוק (איכה א ב) בכה תבכה בלילה, מעשה באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל, והיה לה בן תשחורת ומת והיתה בוכה עליו בלילה, והיה רבן גמליאל שומע את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו, ולכאורה צריך ביאור, מה ענין הבכיה על בית המקדש תחת הבכיה בהשתתפות בצערה שמת בנה. אלא, רבן גמליאל ידע והבין ששורש כל הצרות ומקורן הוא מחורבן בית המקדש, על כן כאשר שמע את קולה בוכה על צערה הפרטי נזכר בחורבן הבית שהוא הוא הגורם למיתת הבן.

מד. וכך נשא המגיד מדובנא את משלו, לאב שבנו היחיד חלה, פנה האב לדרוש ברופאים מומחים, וכולם אמרו לו פה אחד - במצב כזה יש לשמור מאד את הבן שלא ישן אפילו רגע אחד, שכן סכנה גדולה היא שמא תיפול עליו תרדימה עולמית רח"ל, כשמוע האב את דבריהם נטל את הכר אשר למראשותיו של הבן בכדי שלא לישון, כעבור זמן מה הורגל הבן לשכב אף ללא כר, וכמעט שנרדם בשינה, מיד נטל האב את המיטה בחשבו שכך וודאי לא יהא ביד הבן לישון, אך אף לזה הורגל הבן והחל לשכב על הארץ, עד שלא היה ברירה ביד האב אלא להכותו בכדי שלא יוכל להירדם מחמת הכאב, אך גם לזה הורגל הבן עד שהכהו האב מכות גדולות ונאמנות - כשכל מטרתו הוא לטובתו של בן, לבל ישקע בשינה ויסתכן. כך הקב"ה מייסר את בניו בכדי שלא ישקעו בשינת העולם הזה לגמרי.... אלא יתעוררו לשוב אליו, ואם ח"ו אינם מבינים את מהות ותכלית הייסורים אזי מחויב כביכול להוסיף להביא מכות שונות ומשונות עד שנתעורר אליו בלבב שלם, אמנם כאשר נתעורר מיד ייפסקו הייסורים, ונס יגון ואנחה.

הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע נשא משלו לאב שיצא עם בנו לדרך ארוכה בין ההרים, והנה מבחין האב שניתק סלע מראש ההר, ועוד כמעט רגע תפגע האבן בבנו ותמחצנו תחתיה רח"ל, על כן קפץ האב והעמיד עצמו באמצע - באמרו מוטב יכנס הסלע בי ולא בבני. כך הקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים מרוב אהבתו לבניו. ורמז לדבר מזל אב אריה, שהנה אריה רומז על 'מידת החסד' (כמבואר בספרים) וזהו 'מזל אב אריה' שהאב נוהג כארי - בחסד וברחמים, אלא שהחסד היה בהסתר, וכמו שכתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ד"ה דב) לפרש את הפסוק (איכה ג ט) 'דב אורב הוא לי ארי במסתרים' שכלפי חוץ היה נראה הקב"ה בעת החורבן כדב אורב, אך במסתרים - בפנימיות הנהגת הבורא הייתה הנהגתו מבחי' ארי, שהמטרה הייתה מקשה אחת של חסד ורחמים (עיי"ש).

וכבר אמרו להמשיל לאב שמחמת אהבתו את בנו היה מסתתר מעמו - בכדי שהבן יחפש אחריו וימצאנו, וכך נתגדל אהבתם זה לזה. וכאשר מצאו הבן - הטמין עצמו במקום אחר בבית, וכך נשנה הדבר בזה אחר זה עד שהיו גלויים לפני הבן כל המסתורים של האב, הוכרח האב לזרוק את הבן לרחובה של עיר, והנה רואה הבן אריה מהלך לקראתו, אזי, אם הבן כסיל, מיד יבכה ויזעק אבי אבי למה עזבתני והפקרתני בידי ארי דורס, אבל אם הבן חכם ונבון יבין שוודאי לא זרקו אביו לתוך גוב האריות בסכנת נפשות, אלא וודאי, שהאב עצמו לבש על עצמו עור ארי, מרוב תשוקתו שיחפש הבן אחריו.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

זוכים אתם מונים לחורבנו, ועומק הכוונה הוא בהקדם מה שאמרו (ר"ה ל. ברש"י ר"ה ל"צ, ועוד) שבית המקדש השלישי ירד בנוי מן השמים - ומי הוא הבונה אותו - ובמה יהיה נבנה, זהו על ידי הבניה והצער של אבילי ציון המתאבלים על חורבנו, ובכל שנה, בזה שבני ישראל מתקבצים לבכות על חורבנו הרי הם מוסיפים בבנינו, וכשיוגמר זה הבנין ירד למטה הבית בנוי ומשובלל¹⁰... והנה אנו עוסקים בבנינו זה כב' אלפי שנה - וכמספר השנים שאנו מתאבלין על חורבנו - כן מספר השנים שהוא נבנה כי ההספד והבכי על החורבן הוא עצמות הבנין. ולכן נאמר 'בונה' בלשון הוה, כי הקב"ה הולך ובונה בכל עת את ירושלים על ידי שנדחי ישראל מתכנסים כאחד לקונן ולבכות על אריכות הגלות המר הזה¹¹.

ממה שמצפה האב לבנו שיעשו תשובה, כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש שלא יחרב לעולם. אין לנו אלא למלא את ההשתוקקות שיש כביכול לבורא עולם על בניו שיתקרבו אליו - יבנה בית מקדשנו ולא ייחרב לעולם, ויהא הקשר מחדש קשר של קיימא בבנין עדי עד בב"א.

ועל ידי האבלות על חורבן הבית אנו ממשיכים את הקשר והדבקות לבורא כל העולמים, וכמו שאמר הרה"ק ה'החתם סופר' זי"ע (דרוש לו' אב תקצ"ט) על הפסוק (תהלים קמו ב) 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שלכאורה צריך ביאור מדוע נאמר 'בונה' בלשון הוה ולא 'יבנה' בעתיד. אלא, על פי שאמרו חז"ל (מכילתא יתרו) כשאתם זוכים אתם מונים לבנינו, וכשאי אתם

כתב הרה"ק ה'נועם מגדים' זי"ע (פר' בא) בזוה"ק הסמיכו את הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה' לפסוק 'בא אל פרעה', וביאר במשל למי שזכה להכנס לארמון המלך לדבר עמו, והנה בשעה שהמלך דיבר עמו היה הלה מביט על הציורים שעל כותלי הארמון ועל המנורות המפוארות דשם - תחת להביט בנועם זיו המלך ולשמוע את דברו. כראות המלך שאין הלה שומע את אשר הוא דובר אליו, החל מכה במקלו על ראשו, והנה, אם הלה שוטה יברח מיד מפחד מכות המלך, אך החכם יודע כי אדרבה - אין המלך מכהו אלא רק מאחר שעלה ברצונו לדבר עמו. וזהו 'אשרי העם יודעי תרועה' תרועה מלשון רעה - כשקורה אותם דבר רע יודעים הם את אשר לפניהם. (ועיי"ש מה שביאר את דברי זוה"ק).

והדבר דומה לאב שהגיע לביתו באישון ליל, וברצונו להיכנס אל ביתו ראה שבני הבית נעלו את הדלת, ואי אפשר לו להכנס כי כל בני הבית כבר עלו על יצועם, הקיש האב על הדלת פעמים רבות ובקול גדול, ו... לריק היו כל מאמציו - הם ממשיכים בשנתם העריבה, בלית ברירה הכניס האב לתוך הבית מוט ברזל ארוך והחל לדפוק בו על ראש בניו - לעוררם שיפתחו לו את שערי הבית ויוכל להכנס להיות עמם. נבהל הבן והחל לבכות עד שכולם התעוררו ובכו אף הם, ולא הבינו מדוע עומד מאן דהוא מחוץ לבית ומכה אותם במקל מברזל, אך לו חכמו יבינו וישכילו, כי אין המכה אדם רע אלא אביהם אוהבם, אשר כל רצונו שיפתחו לו השערים, ויוכל להכנס לבית להיות עמם בצוותא חדא... וזהו שנאמר (שה"ש ה ד) 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו' שהקב"ה רוצה להתקרב אלינו, אך לפעמים אין בידו אלא להשליך ידו מן החור רח"ל עד שנתעורר אליו.

מה. פעם נתאחר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע מלהיכנס לעריכת שולחנו הטהור, בעת ישיבתו אצל השולחן הסביר לחסידיו, הנה עתה היה אצלי משיח בן דוד גואל הצדק, ושאלתו בפיו האם יתגלה זה עתה ויגאל כבר את בני ישראל מגלותם המרה, או שעדיף שעוד יתמהמה מאחר שיש עוד נשמות רבות הצריכות לבא אל תיקונם, ולאחר ביאת הגואל לא יהא בידם לתקן עצמם עולמית, ועניתי לו, שלדעתי אכן יש לרחם על אלו הנשמות, ולכן עדיף שימתין להתגלות עד שיתקנו כל הנשמות הצריכות תיקון. נענה אחד מהעומדים - 'וכי בגלל אותם כמה בני בליעל שעדיין לא הגיעו אל תיקונם אנו צריכים לסבול', הפטיר לעומתו הרה"ק ואמר לו, 'הן אתה הוא אחד מאלה'... כל אחד יתבונן בעצמו בשמעו עובדא זו... כי מי יאמר זיכיתי לבבי, ומי יודע בשל מי הסער הגדול הזה.

מו. בדרך זה ביאר הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע (גנוי ישראל ואתחנן תרס"א) הא דאיתא בגמרא (מכות כד:) כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו (במדבר א נא) 'וזהר הקרב יומת' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן לכך אני מצחק... עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

לפניהם'. וצריך ביאור, אם החכמים והנביאים לא ידעו על מה נענשו בני ישראל בחורבן ביהמ"ק והגלות, א"כ מה טענה יש על בני ישראל, הרי ק"ו הוא שגם הם עצמם אינם יודעים על מה אבדה הארץ. אלא ביאור הדבר, כי אכן, פעמים רבות ידע האדם בננעי עצמו אף יותר טוב מהנביאים והחכמים, כי ענין התיקון שייך אצל כל אחד ואחד לפי מה שהוא... וכל אחד יודע את הדברים שבלב שהוא עצמו צריך לתקן ולשפר, וזהו שאמרו 'שאלו לחכמים, לנביאים ולא פירשוהו' ואעפ"כ יש ביד האדם עצמו לדעת היטב מה עליו לתקן, והוא דברים שבין אדם לקונו בלבד (הגאון רבי אמ"מ שך זצ"ל) ¹⁰.

ומטעם זה כתב השל"ה (מס' תענית פ' נר מצוה, מענין העבודה, אות לג) לבאר הטעם שאין אבילות בשבת (עיי' אור"ח תקנ"א א), משום שכאמור האבילות היא היא בנין הבית, ואין בנין בית המקדש דוחה שבת.

ביודעי ומכירי - כל איש מכיר בעצמו היטב מה עליו לתקן

איתא בגמרא (ב"מ פה:): על הפסוק (ירמיה ט יא) 'על מה אבדה הארץ' - אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם יב) 'ויאמר ה' על עזבם את תורתני אשר נתתי

ולכאורה צריך ביאור שהרי רבי עקיבא היה מצחק מפני שבטח שגם נבואתו של זכריה תתקיים, ואם כן מהו שאמר לכך אני מצחק, שנראה ששמחתו תלויה בבכיתן של חבריו. אלא ביאורו, שאכן, לכך - מפני שעדיין אתם בוכים אני מצחק, שכל שמחתו באה מתוך שראה שהם מתאבלים על החורבן, וזה גופא סימן וראיה שעומד הבית להבנות בבנין ציון וירושלים.

יש שדרשו טעם לשבח מדוע יצא דווקא 'שועל' מבית קדשי הקדשים ולא בעל חי אחר, שכן השועל הוא הפקח שבחיות (ברכות סא:): ועל ידי ה'פקחים' המתחכמים בדעתם נגרם חורבן בבית קודש הקדשים... מוז. פעם שאל הרופא החרדי המפורסם ד"ר וולך ז"ל את הגה"צ רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל מרא דארעא דישראל ת"ו, וביקש ממנו שיבאר לו דברי חז"ל (קידושין פב.) 'טוב שברופאים לגיהנם', השיב לו הגרי"ח אין איש בעולם היודע פירושו של מאמר כמו שידע מור את פירושה... כלומר שאין כל צורך להסביר לך התשובה, כי רק אתה מבין מדעתך... (כי מי כמו הרופא יודע בעצמו כמה פעמים אפשר להתאמץ יותר ולצאת מעל לגררי הרפואה להציל חיי האדם, וכיו"ב).

הרי לפניכם תוכן מכתב שנתקבל בידי בחודש אדר תשע"ג, בו כותב אברך שהוא עומד ג' ימים לפני הכנסת בנו שנולד לו למזל"ט ל'בריתו של אברהם אבינו', האברך מגולל את כל אשר עבר עליו כי היה נראה כי הוא וב"ב יישארו ערירים לעולם מבלי זש"ק. והנה, בני ביתו הייתה קשורה בכל לבה ונפשה ל'מכשיר' (פלאי שאינו כשר) שנאסר ע"י כל גדולי ישראל, ואף שנתעוררה מפעם לפעם להשליך הכלי מביתם, מ"מ מה מאד קשה היה לה אפילו לחשוב על כך, כ"ש שלא הצליחה לעשות כן בפועל. אך בזו העת כששמעו תשובת הרופאים, נזכרו בדברי הרה"ק ה'אגרא דפירקא' (אות כד) וז"ל. אמר הרה"ק המגיד מה"ר יחיאל מיכל [מזלזטשוב] זצלה"ה, כשיצטרך האדם לפעול ענין שלא כטבע, דהיינו אם הוא בטבע אינו מוליד, יעשה מצוה גדולה שלא כטבע ויפעול למעלה מן הטבע. ע"כ החליטה באמיץ כח - שלא כטבע, לשבר ולהכניע את הקליפה. ותקח רומח בידה ותשבר את המכשיר. ואכן... כעבור עשרה חדשים חבקו ההורים את בנם בכורם, ויהי לפלא.

ומסיים האברך את מכתבו, למדתי ממעשה זה, כי לאו דווקא בביטול האינטערנעט (אינטרנט) יושע האדם, כי מה יעשה מי שאין לו אינטערנעט... אלא כל אדם יודע היטב את הנדרש ממנו - איש איש בנגעו ומכאובו שאינם גלויים אלא לאדם בכבודו ובעצמו - בינו לבין קונו, ואי אפשר לבריה בעולם שתאמר לו מה יעשה ומה יפעל, ומדרך העולם לחפש 'סגולות' ו'קבלות' - אבל את אשר ידעו בעמקי לבבם כי זאת עליהם לתקן יקשה להם לקבל על עצמם, אמנם, כאשר יתקן את הנדרש ממנו - למעלה מדרך הטבע, יזכה לכל מיני ישועות למעלה מהטבע...

הנה מצינו בדברי בלעם הרשע לפני הקב"ה (רש"י במדבר כב ז) 'אף על פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים', והדברים תמוהים מה רצתה התורה ללמדנו בזה, ושמעתי בשם אחד מחשובי בני ירושלים חסידא ופרישא, כי כל איש יודע ומכיר היטב את עצמו ואת מידותיו, ופעמים הרבה שהאדם יודע היטב היטב כי איננו ממלא חובתו כראוי כלפי שמיא, ואדרבה הוא נצרך לישועה גדולה עד מאד, אבל, הוא מרגיע את עצמו ומשתיק את מצפונו בלבו בידיעתו שחבריו (שאינם בקיאים בצפוני לבו) מחשיבים אותו, בבית או בביהכ"ס מכבדים אותו... לזה גילו לנו,

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ובספר זרע קודש (פר' דברים ד"ה במדרש ג) כתב, שהנה בקינות נאמר (איכה א א) 'איכה ישבה בדד', ופירוש תיבת 'איכה' הוא מלשון 'איכה' 'שכביכול יתברך שואל עלינו משך כל ימי גלותינו איה, ואיפה אנחנו עד שימצא אותנו כמו שנאמר (הושע ט י) 'מצאתי ישראל', וכשימצא אותנו כביכול ישמח איתנו - על ידי שלאידך ניסא אנו מבקשים אותו בגלות ואנו שואלין איה מקום כבודו להעריצו... ע"כ"ס.

הבט וראה, עד היכן הדברים מגיעים כי ביום הזה אנו כביכול באותו מצב של השכינה - שהיא גם כן בוכה על גלות ישראל והשכינה, וממילא קרבתנו אל ה' ממש כיום מועד, שהוא זמן קרבה גדולה אל הקב"ה, ולפי זה יובן מה שכתב ה'אמרי פנחס' שאז נמצא האדם כביכול באותו מקום שהקב"ה נמצא ועל כן יכול לפעול מה שרוצה.

קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה, ועלינו לרצותו ביום הזה מתוך עבודת ה' בשמחה

כתב בחת"ס (דרוש ו' אב תק"ס, עמוד ש"ז), כי עוז והדרוה במקומו, ואין השכינה שורה מתוך עצבות, אמנם יום תשעה באב נקרא יום מר כדכתיב (ישעי' נב יב) 'ויקרא ה' אלוקים ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה', ולכן טוב ונכון לכל מרי נפש הנבוכים לבכות ולספור בימים הללו אשר אלוקינו בשמים ממעל עושה ככי והספד"ם, כי אז עולה (המתאבל על החורבן) עד גבוה מעל גבוה, ואע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, ושומע קולו של מעלה יתברך שמו בוכה כנגדו, וזהו 'בצר לך' בכל צרות גלות הרע והמר הזה, 'ומצאוך כל הדברים האלה' באחריתן של ימים שהוא ט' באב אז ימצאוך ויעוררך, ואז 'ושבת עד ה' אלוקיך' שיעלה בכיותך עד ה', והטעם כי אז 'ושמעת בקולו' גם כן, כי הוא אז גם למעלה גנוחי גנת.

שמחשבות כגון דא - שירגיע האדם את עצמו מתוך מחשבה שבעיניך איני חשוב אבל בעיני המלכים חשוב אני... מבית בלעם הרשע הם באות.

מח. מסופר שבישיבתו הרמה של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בפרעשבורג, נהגו בכל יום מימי בין המצרים בהגיע עת חצות היום לערוך תיקון חצות כמובא במג"א (סי' תקנ"א מ"ה) וז"ל. 'ובכוונות האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצות היום ויבכה כמו חצי שעה' (וכך נהיגי עד עצם היום בהרבה קהילות), כשליח ציבור שימש הגה"ק רבי פישל סופר זי"ע שהיה איש מורם מעם, ובכיה רבה בכה על הר ציון ששמש, עד שכל הקהל געו אחריו בבכי ויללה, יומא חדא נעדר רבי פישל מבינות לספסלי דבי מדרשא, ושלחו במקומו נער אחד צעיר לימים שיואיל לגשת לפני התיבה באמירת תיקון חצות, אותו נער 'אמר' את התיקון, ואף הנעים בגרונו בסלסולים משל עומד הוא זה עתה בתפילת שבת ויו"ט, ולאחר שתמה אמירת התיקון חצות, נענה החת"ס סופר ואמר, נער זה צריך בדיקה אחריו אם אינו מכת ש"ץ חלילה... כי האיך יוכל אדם ירא שמים להוציא מפיו את התפילות והקינות על חורבן עיר האלוקים המושפלת עד שאול תחתיה, בכזו שאננות ושאט נפש, כאילו אין זה נוגע לו עצמו, והרבה יש בעובדא זה ללמדנו עד כמה צריך לקונן ולהזיל דמעות כתנים על שריפת בית אלוקינו.

החת"ס אמר שהבוכה בימים אלו על חורבן הבית זוכה לבנים טובים (הגר"ב מנדלזון גאב"ד קוממיות).

מט. משל לבן יקיר שראה איך שבאו מרצחים שפילים והורגים את אביו ואמו לעיניו, הרי הבן שרוי בצער ואבל ימים רבים ומ"מ אינו תר ומחפש אחריהם ביודעו כי הלכו לבית עולמם וכל עוד שלא יקיצו וירננו ישיני עפר לא יזכה לראותם בעיניו... אבל אם רשע שפל לקח את האב והאם בשבי, יהפוך הבן את כל העולם כולו בחיפושיו אחר אביו ואמו, לא ינוח ולא ישקוט עד שימצא את שאהבה נפשו, ובשעה שימצאם יתרגש הבן עד מאד וישפוך נפשו בזעקתו ושאלתו לפני אביו - 'איכה' - חפשתי אחריך, והאב אומר לו - גם אני חפשתי תמיד אחריך...

נ. כתב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ('אמרי פנחס' אות ש"ע), 'שהשחוק בתשעה באב הוא סכנת נפשות, כי כשאדם במקום המלך אזי הוא נשמר, מה שאין כן כשנתרחק משם הוא בלא שמירה וביום הזה השכינה כביכול יושבת על הארץ' וכו'. וכדברים האלו כתב באות ש"פ, 'במקום שהשי"ת שורה, שם כל המלאכים והעולמות והממונים', וכיון שביום זה כביכול השכינה מיללת 'לכך כשהאדם גם כן במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה... ולכך בתשעה באב כשיושבין על הארץ, יכולין לפעול אצל השי"ת בתפילה מה שצריכים'. עוד כתב שם (אות ש"פ א) שאם יחסר לאדם איזה דבר, עת טוב היא להתפלל ולבקש מהשי"ת על זה בתשעה באב בעת שיושבין על הארץ'.

יש שביארו (פרקי אמונה א-ב שסב, להגאון מרדכי גיפטער בשם רבו הי"ד) לפי זה את הפסוק (איכה א טו) 'קרא עלי מועד', ש'מועד'

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

אמירת שירות ותשבחות. ולהבין זה על פי משל ומליצה, מדרך מלך בשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוף ומחול וכנור ועוגב, ובודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים והמנעימים בקולי קולות, כי בלאו הכי יש לו שמחת לב, אכן, כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר קרהו, אז ייקראו הפורטים על נבל לשירם ולזמרם - לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו יתברך, שבוודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שבית המקדש חרב יש לפניו עצב כביכול, אז צריכים מי אשר ה' בלבו להתחזק ולכנס אל בתי גוואי, להסיר מעליו כל מיני עצבות, ולשמח כבוד המלך - לומר לפניו אתה מלכנו מעולם, וגם עכשיו, ותמלוך לעולם ועד והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר.

עוד הביא ב'עבודת ישראל' (שם) את דברי הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע לבאר בפסוק (איכה א ג) 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים', שמרמו לכל אדם מישראל הרודף קה - להמליך את הבורא יתב"ש על עצמו ועל העולם כולו, יוכל להשיג יותר בימים אלו ימי בין המצרים. והרי הדבר משול לשר ומלך גדול, אשר בעת שהוא יושב בביתו אזי אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבוא פנימה, ואין הפשוטים שבאנשים רשאים להיכנס לפני ולפנים. אך כשהמלך נודד במסעותיו ברחבי המדינה, בבחינת 'מלך בשדה', אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאיזן שוועת כל הקוראים בשמו וכל אחד יכול להרהיב עוז ולגשת אל הוד מעלת מלכותו, ולשאול ממנו כל, כאוות נפשו. וכן הנמשל, כי בזמן הזה שהשכינה כצפור נודדת מקינה... (משלי כו ח), לבן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם².

איתא ב'עבודת ישראל' זי"ע (אבות ג א) כמשל לאחד שפיזר אבנים טובות בתוך האשפה, וציווה לבנו ללקט אותם ולנקותם מן הטינופת, הרי וודאי שיגדל שכרו של הבן בקיום מצוות האב בזה, יותר מבציוויים אחרים, שהרי קשה עליו המלאכה - ללקט מתוך הטינופת... יש ימים בשנה שהם שפלים, דהיינו בין המצרים, שאז ביד האדם להעלות יותר... ומה שיוכל אדם לתקן בט' באב שהוא בשפלות, אינו יכול לתקן בשמחת תורה.

ואולי לכן הפליגו קמאי בשכרם של המתאבלים על ירושלים, שזוכה ורואה בשמחתה, וכנהה מצאנו רבות בספרים. הרה"ק רבי חיים פאלאג'י (בספר 'מועד לכל חי' חודש אב אות סו) מביא בשם ספר 'קטורת המזבח' המקונן על חורבן הבית מכפרים עוונותיו וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו יראה זרע יאריך ימים³.

ואין הכוונה ל'עצבות' גרידא, כי כבר אמר הנה"ק ה'חזון איש' זי"ע (מעשה איש ח"ד קסג, י"א בשם הגר"ז מבריסק), שלכאורה יש מקום להקשות שהרי 'איכה' דברי נבואה היא, והרי אמרו חז"ל (שבת ל:): 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', א"כ קשה כיצד נתנבא ירמיהו את 'מגילת איכה' שהם דברים הקשים כגידיים ומוציאים את האדם מכלל השמחה. אלא מכאן, שאפשר לשמוע נבואות קשות ואף לקונן עליהם - בכו תבכה בלילה... ובאותה העת גם להיות בשמחה, והיינו שוודאי צריך 'להתאבל' אבל לא להיות ב'עצבות' (וזהו 'בין המצרים' שצריך להלך בין האבלות לשמחה, בלא ליפול לעצבות ח"ו).

כיו"ב כבר מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פרשת מסעי) הגם שהזמן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עם כל זה יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפילה בשמחה, בפרט בשעת

פירושו מלשון 'וועד' - שביו"ט בא הקב"ה להתוועד יחדיו עם עמו ישראל באהבתו כי רבה, ואף בתשעה באב הקב"ה מתוועד עמנו - כי אהבה גדולה יש לו לבניו בראותו היאך שהם יושבים על הארץ ומבכים מרה את ריחוקו מאיתנו ועל שכינתא בגלותא.

נא. מפורסמים הדברים שהרה"ק המהר"י אסאד היה שומר את הדמעות שהזיל בעת עריכת תיקון חצות, והיה משתמש בהם לעת מצוא להצלת בחורי ישראל מגיוסם לצבא הנכרים (תולדות שמואל, קליין תרצ"ו פ"ט ט - שהיה נותן לטעם מאותן הדמעות. מעדות הרה"ק המהר"י דושינסקי זי"ע, ועוד), וכמו כן הציל בהם מי שכבה מאור עיניו רח"ל, ועוד אותות ומופתים רבים פעל על ידם.

נב. ושוא יאמר אדם - היאך אתקרב אל הבורא ואין בידי עשות מאומה בעבודתו, ובפירוש אמרה תורה (שמות כג טו)

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ועל כן אומר ה'חתם סופר' ולולי דמסתפינא הוזה אמינא דיום ט' באב גופיה יום ששון ושמחה הוא, שהרי נאמר 'תם עוונך בת ציון לא יוסף להגלותך' אך האבלות והבכי בכל שנה על חורבן חדש בעו"ה כי אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, ונחשב כמו שבכל שנה נחרב ביהמ"ק מחדש, נמצא שמן הראוי היה לשמוח ולהודות לה' ביום ההוא על החורבן העבר... אלא מכיוון שעוונותינו האריכו קיצנו ומוסיפין יגון על און, ההספד החדש דוחה השמחה הישנה.

רב לך שבת - קדושת שבת בכלל ובפרט בימי בין המצרים ושבת חזון

הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (איכה, ד"ה ואומר אבד נצחי) מסביר את הכינוי שבת 'חזון', שהוא מלשון 'ראיה', שהקב"ה מראה לנו את היעודים הטובים העתידים לבוא עלינו לעתיד לבוא יי.

כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לשבת חזון) י"ל אשר שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה. על דרך שנשאלתי פעם אחת לבאר המדרש (לא נודע) דאיתא שם לא היה יום מועד לישראל כיום שנחרב בית המקדש עד כאן והוא פלא. (וכבר עמד בזה בעל המחבר

ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבנו בעתים הללו, לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם וינאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה כימי קדם, ע"כ"י.

ועדיין לא נושענו - לרוב הצרות נחשב כאילו נחרב מחדש בכל שנה

כתב החתם סופר (דרוש לו' אב תקפ"ז, עמ' שכו), הנה, בחורבן בית המקדש נתכפרו עוונותיהם של ישראל וכמו שכתב רש"י (יחזקאל כ ה, והוא מויק"ר ז א) 'הרי שהיתה שנאה זו כבושה לפני המקום קרוב לתשע מאות שנה משהיו במצרים', עוד איתא במדרש (אסת"ה, פתיחות יא). 'והיה כאשר נלכדה ירושלים'... אף היא אינה צרה אלא שמחה שבו ביום נולד מנחם (משיח) ונטלו ישראל אפוכי (פרעון שטר חוב עוונותיהם) על עוונותיהן, דאמר רבי שמואל אפוכי גדולה נטלו ישראל על עוונותיהן בשעה שחרב בית המקדש הדא הוא דכתיב (איכה ד כב) תם עוונך בת ציון.

ולא יראו פני ריקם, תשובתו בדברי ה'עבודת ישראל' עצמו בפירושו למסכת אבות (ב יד) ... לכן קל להתקרב עצמו אל הבורא יתברך בימים אלו משאר ימים, כדוגמא ומשל כשהשר יושב בפלטין שלו אז אינו בקל לבוא אצלו מחמת השומרים הסובבים אותו וגם צריך להביא לו תשורה גדולה לראות פניו, אבל כשהשר יוצא לדרך קל לבוא אצלו וגם תשורה מועטת נחשבה בעיניו... ומקבל אותו בסבר פנים יפות מחמת שהוא בדרך.

נג. וכן מתאמרא בשם הרה"ק מבערז'אן זי"ע שאין זמן המסוגל לקבלת התפילות כימים אלו אשר הם במצב של 'תפילה לעני כי יעטוף' ומן המצר קראתי י-ה - ענני במרחב.

ומספרים שהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע היה מצווה לפעמים בעת שהגישו לפניו פיתקא דרחמי בבקשת ישועה גדולה, להביאם אליו בתשעת הימים, כי אלו הימים הינם ימים מסוגלים לפעול בהם כל מיני ישועות.

נד. וכבר אמרו משמו (דרושי צמח צדק למגילת איכה ששמע מאביו בשם הרב מבא"ד שאמר בהיותו בשב"ק בק"ק בראה"ן) להמשיל את הדבר, למלך שעשה לבנו בגד יקר ומפואר בכל מיני פאר והדר, אך הבן לא השכיל להעריך את חשיבות הבגד ויקרו, ולא שמר עליו כראוי, ונקרע הבגד לכמה קרעים, והוכרח האב לתפור לו בגד חדש, ועדיין לא השכיל הבן להחשיב את יקר תפארת גדולת הבגד החדש, ושוב לא שמרו וקרעו כבתחילה, מה עשה האב ברחמיו על בנו, תפר לו בגד בשלישית, אך הפעם לא נתנו לבנו אלא תלאו במקום שמור, ומפעם לפעם קרא לבנו ואמר לו, ראה בני, זה הבגד מוכן עבורך, אמנם לא תקבלהו עד אשר תשוב מדרכיך הנלוזות ותלמד לשמור את עצמך ובגדיך - אז תשוב לקבל את הבגד המפואר, והנמשל, הקב"ה בנה לנו את בית הבחירה, וכבר נחרב הבית בראשונה ובשניה על אשר לא שמרנו עצמנו מטינוף ולכלוך, על כן בשלישית הכין לנו מקדשינו אלא שעדיין לא נתנו לנו, ובכל שנה ב'שבת חזון', קורא לנו, ומראה לנו - ראו נא את הבית השלישי עומד מוכן לרדת ארצה באש מן השמים, אמנם 'בידכם הדבר' - 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אם תפסיקו לטנף מעשיכם ותשמרו עצמכם כראוי מיד אורידנו לכם מן השמים, במהרה בימינו אמן.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ומזכירה דבריו מהמכואר בספרי האריז"ל כי גם בזמן הזה אעפ"י שביהמ"ק חרב ואין עבודה ואין קרבן, מ"מ בשבת נעשים כל הייחודים שנעשו אז ע"י הקרבנות ועבודת ביהמ"ק ממילא בהעלאת העולמות כמו קודם פנם אדם הראשון, וזה פי' הפסוק (ויקרא י"ל) 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו', כאשר את שבתותי תשמורו ייחשב לכם כאילו המקדש על מכונו ונעשו כל העבודות.

ולא עוד, אלא ששבתות הגלות הם יותר נשגבים מאותם שבתות ששמרו ישראל בזמן שבת המקדש היה קיים, כי אז היו גם כל ימות החול בעבודת המקדש כראוי, אך בימינו אנו שימות החול חשוכים בשחור הגלות המר והנמהר, כל תקוותינו ורוח חיינו הוא יום השבת קודש, בה תנוח נפשינו מנוחת אהבה וידידות, באה שבת באה מנוחה, וממילא יום קדוש זה גבוה הרבה ביותר - בשלימות האהבה יותר משבתות של אותם ימים מקדם, ועל פי זה מבאר בקדשו 'אז' דיקא בעידן גלותא 'תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה' בימי השממה של הגלות או אז תשבות את אשר לא שבתה בשבתכם עליה' כי בזמן ביהמ"ק לא היו שבתים מוכנים כאלה עכ"ל. וזהו שאנו אומרים בברכת המזון 'שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו' פי' שהמקבל השבת ושומרה בשמחה כדת כראוי וכנכון, ממילא 'והראנו ה' בנחמת ציון עירך' - כאילו כבר רואה את ציון בבנינה.

כוחה של בושא - חומר ענין המבזה את חבירו וגודל שכרו של הנעלבין ואינן עולבין

איתא בגמרא (גיטין נו.), תניא, אמר רבי אלעזר, בא וראה כמה גדולה כחה של בושא^י, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו. ולדין ייאמר - אם כך 'גדול כח הבושא' להחריב את הבית, וודאי שיש בכוחה להעלות את האדם לשמי רום, לראש

משנה למלך בספרו הטחור פרשת דרכים ע"ן שם). אמנם בשום שכל והערת לכ. יש לומר בזה כי בעת הפרידה מתעוררת אהבת רעים במלא תוקפה ועוזה, ובשעת חורבן הבית עת צאת בני ישראל לגלות המר והנמהר הזה נפרד כביכול קוב"ה מבניו על כן נתעורר אז אהבה עזה ועצומה ביניהם, ואהבה וחיבה זו שבה ומתעוררת בכל שנה ושנה.

איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (מסעי תר"ע) בשם הרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע ששבתות אלו (וביותר בשבת חזון, ע"י שפתי צדיק ועוד) של בין המצרים - כל ה'מעת לעת' הוא 'רעוא דרעוין', שהרי כל הטעם שזמן המנחה דשבת קודש הוא רעוא דרעוין (פירוש רצון הרצונות) ועת רצון לכל היא), כי בשעה זו בכל ימות השבוע (בעת מנחה) מתגברים הדינים עד מאד, לאידך באותה שעה ביום השבת הם נמתקים מקדושת השבת, וכאשר דין נהפך לרחמים הרי הוא שעת רחמים ועת רצון גדול מאד, ולכך באותה שעה רעוא דרעוין אשתבת. עפ"ז יש לומר על ימי בין המצרים שבימות החול נחשב כל היום עת דין ומכאוב (לא רק בשעת מנחה), ממילא כאשר 'באה שבת באה מנוחה' והקב"ה פורש על העולם סוכת רחמים נמתקים הדינים השורים באלו הימים, וכל השבת כולה היא המתקת דינים והתעוררות שערי רחמים וכולה עידן רעוא דרעוין.

ובגדולת השבתות בכל ימות השנה בזמן הזה שאין הבית קיים גילה לנו הרה"ק התפארת שלמה זי"ע (בחוקותי, כו"ב ב'שבת חזון') עה"פ (ויקרא כו לד) 'אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה' שהתורה הקדושה מרמזת לנו בזה, כי כל החורבן בולו הוא רק לעניין ימות החול, אך בשבת קודש לא פגע כלל החורבן, וכאילו ביהמ"ק עדיין קיים.

נה. סיפר יהודי חשוב מתושבי בארא פארק שבארה"ב, הלה בר אוריין המתייגע על תלמודו במסירות נפש, ואף משמש כרב גדול בבית המדרש הסמוך לביתו. לאחרונה החל מצב פרנסתו לרדת ובא עד כדי פת לחם ממש, כמו כן בת בוגרת יושבת בביתו אשר כבר זמן רב היא בפירקה ואינו מוצא עבודה זיווג הגון, ועל הכל נתדרדר אחד מבניו מדרך הישר, ובקושי הצילוהו אנשי חסד להעמידו על דרך טוב כדרך בני ישראל הכשרים. ביום מן הימים התיישב הרב הנ"ל, והחל מתבונן בנפשו על מה עשה לו ה' ככה. בתוך הדברים נזכר ממעשה שאירע לפני כעשרים שנה - שלמד אברך פלוני עמו בכלל, ופעם אחת בעת שהלה אמר את סברתו מפרי חידושויו זלזל בדבריו ולגלג עליהם, וחישב לעצמו - אולי קשר יש בין מצבי למעשה זה. וקיבל ע"ע לפייסו.

באותו היום יצא הרב לתפילת מנחה, והנה לנגד עיניו עומד 'ידיד' נעורים הלז, וישאלו איש לרעהו לשלום, אח"כ

לא באר הפרשה - דברים - תשעה באב

הפסגה, כשיעצור בעצמו מלהשיב על עלבוניו, ויהיה בגמ' (שבת פח:) עליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו מהשומעים חרפתם ואינם משיבים ועונים" - שאמרו כצאת השמש בגבורתו.

שאלו הרב, האם זוכר מע"כ את דבר המעשה מאז, ענה לו הידיד, אכן, אינני שוכח את ה'פגיעה' הנוראה מאז, ולא עוד, אלא שאז החלטתי שאם כן - שסברותי אינם ראויות, אף כל מהותי איננה שווה ללימוד התורה, ומני אז עזבתי את הכולל, ועד היום הזה אין לי מנוח... (אותו רב ביקש שנפרסם מעשה זה ברבים, אולי יחוס הבורא ותהיה לו כפרה פורתא, ופתחון לישועה).

נו. אמנם זה אשר נתבייש כבר, ידע שמשמיא קזכו ליה בכפרת עוונות וישועות גדולות, וכפי שפירש השפ"א בדברי הגמרא (תענית כה). שבבית רבי חנינא בן דוסא שררה עניות גדולה, עד כדי לחם צר ומים לחץ, וזוגתו שנתביישה במצבה - שמכל בתי ישראל עולה העשן בארובה בערש"ק, ומביתה 'אין עשן ואין אש', לכן הייתה מסיקה את התנור בכל ערב שבת בלא חלות בכדי שיראו ויריחו את העשן המיתמר ועולה מן הבית, שכנה רעה הייתה להם, שהכירה היטב את מצבם הדחוק, ואף גם זאת שהתנור ריק מכל, וסתם בוערת בו האש, לכך נכנסה באחת מערבי השבתות אל ביתם, כאשר ראתה אותה הרבנית ברחה מהר אל החדר הפנימי מרוב בושה וכלימה, באותו רגע אירע נס מן השמים וכל התנור התמלא בחלות, עד שהשכנה צעקה לה, הביאי מהר את המרדה לרדות את הפת, ענתה לה הרבנית, אכן, לכך נכנסתי אל החדר - להביא את המרדה, ואמרו ע"ז בגמרא תנא, אף היא להביא מרדה נכנסה מפני שמלומדת בניסים.

ומקשה ה'שפת אמת' (על הש"ס, שם), וכי דיברה אותה צדקנית דברי שקר, והאיך אמרה לשכנתה שנכנסה לחדר להביא את המרדה, בזמן שבאמת נכנסה בכדי לברוח מהבושה, ומתרץ ה'שפת אמת' לא שיקרה אותה צדקת, אלא מכיוון שנתביישה כל כך ידעה שבוודאי יעשה לה נס, ונכנסה להביא מרדה ואמרה האמת.

כיוצא בזה מצאנו בדברי הגמרא (תענית כד): (שרב פפא גזר תענית על עצירת גשמים אך עדיין בוששו הגשמים מלהגיע, הלך רב פפא לסעוד מעט את לבו בדייסא, אמר לו רב נחמן בר אושפתי, אולי יאכל מר עוד מעט דייסא, ועל ידי זה יבא המטר, חלשה דעתו ומיד החלו הגשמים לירד. לירד. כותב הגה"ק היעב"ץ זי"ע (שם) לקנטרו נתכוון כדי שיתבייש ויסבול בזיונו, בשכר זה תקובל תפילתו, יראה ה' בעניו וישיב לו טובה תחת בושתו, כי זהו כוחה של בושה, שהיא ממתקת את הדינים, ואף מביאה ניסים למעלה למעלה מדרך הטבע.

ידוע שהרה"ק רבי שלמק"ע מזוועהיל זי"ע היה מרבה לפעול ישועות ע"י 'שוב' - טבילה במקווה, סיפורי מופת רבים מתהלכים אודות פעולותיו הנשגבות בטבילותיו במקווה. פעם אירע שנכנס הרבי למקוה והחל פושט ומניח בגדיו ליד בגדיו (ההדורים) של יהודי מתושבי חו"ל (ארה"ב) שלא הכיר את הרבי, באותה שעה היה היהודי בבור הטבילה, משיצא ה'אורח' מהטבילה גער ברבי וכי את ה'שמאטעס' (סמרטוטים) שלך באת להניח בסמוך ל'בגדיי' - כי בגדיו של הרבי היו ישנים ולא הדורים כלל, ובזה תפס את בגדי הרבי וזרקם לארבע רוחות השמים... כמובן שהרבי לא הוציא הגה מפיו, ובדומיה שב לחזר אחר בגדיו... בצאתו מהמקווה נענה ואמר למשמשו הגה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל, היום פעלנו (אותות ומופתים) ע"י הבושות והבזיונות הרבה יותר ממה שפעלנו בטבילה עצמה...

נז. כלל ראשון בבין אדם לחבירו, לשתוק ולא להשיב למחרפיו דבר, וכמאמרו של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, שיש לנו ללמוד מהרכבת (באן), שכל כוח המניע אותה למרחק מרחקים בא ממה שהקטר אוגר בתוכו את החום הנוצר מן האש (מהפחם), ובזה גדול כוחו להניע את כל הרכבת הכבידה ונוסעיה. כיו"ב כשנצור פינו מלדבר בעת שבווער האש בקרבנו - נזכה להמשיך בדרכנו ביתר שאת ויתר עוז, לבוא לתכליתנו הטוב הן ברוחניות הן בגשמיות.

מעשה שאירע בעי"ת בני ברק לפני כמה שנים, שנולד בן זכר למז"ט לאביו ואמו שהמתינו שנים רבות לזש"ק, וזה דבר ישועתם, מחלוקת גדולה פרצה בין השכנים באותו בניין שדרים ההורים, בתוך המהומות והוויכוחים נענתה אחת השכנות בדיבורים בוטים כמדקרות חרב, באומרה, עתה ראיתי כי 'הקב"ה מיטב למי לא לתת ילדים...' אין צריך לבאר עד כמה דיבורים כגון דא מקרעים לב אומללים... ואכן האשה ברחה לביתה בבכי תמרורים...

בבוא הבעל לביתו החליטו יחדיו כי הם מוחלים בלב שלם לאותה פוגעת... ואכן, נס גדול נעשה להם, ואחר כעשרה חדשים נולד להם בנם למז"ט יזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט ונאמר אמן.

נח. כתיב בתורה (בראשית טז ו) 'ותענה שרה (את הגר) ותברח מפניה' ולאחמ"כ 'וימצאה מלאך ה'.' וצ"ב מהו הלשון

לב **באר הפרשה - דברים - תשעה באב**

עצם היום הזה, ומוסיף הרה"ק ובוה תבין ענין ההכנעה כמה הוא מפליא פלאות.

וזוהי עבודת האדם בכל עת שיבוא לידי נסיון בענייני מצה ומריבה כשחבירו יאמר לו או יעשה דבר כנגדו, יכניע את עצמו אליו, וכל זאת כדי שלא תתלקח המחלוקת, כי לאחר שתבער האש כבר יצטרך עמל רב להשקיטו, וכל מה שמתבקש הימנו הוא 'איין קליין בייגעלע', כפיפה אחת השווה זהב (כפי פירושו של הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זי"ע, בסוף ספר דברי מאיר) ²².

ארבע אמות של הלכה בלבד - חשיבות עסק התורה בפרט בעת הגלות

הנה כתיב (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן', ובכפל התיבות 'המשכן - משכן העדות' וכתב הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדו"ץ זי"ע, וז"ל. או יאמר, כפל המשכן משכן העדות, ופירש רש"י רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל,

ונפשי כעפר - מעלת ההכנעה

מעלת כוח ההכנעה נראה מדברי ירמיהו הנביא שאמר לצדקיהו המלך (ירמ' לח ז), כה אמר ה' אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וחייתה נפשך, והעיר הזאת לא תשרף באש, וחייתה אתה וביתך, אך אם לא יצא, יהרגו בחרב הוא וכל אנשי ביתו, וכל עם בני ישראל יצאו לגלות ובית המקדש יהפך למאכולת אש. ותמה הרה"ק מקאמרנא זי"ע, (נתיב מצוותיך שביל התורה א, אות ג) אם כבר נחתמה הגזירה על עיר הקודש שתיחרב ועל בית המקדש שישרף, על אנשי ביתו שיהרגו ועל כל העם שיצאו לגלות המרה, היאך תבטל על ידי שימסור עצמו אל הרשעים. ומבאר הרה"ק מקאמרנא שבכוח הכנעה לבטל כל גזירות רעות, ואילו היה צדקיהו מכניע את עצמו היה מציל בזה את חיי עצמו וחי משפחתו, ולא עוד אלא מכיוון שהמלך הוא 'לב העם', היה פועל בכך לבטל את הגזירות מעל כל עם בני ישראל, והיה נמנע מאתנו החורבן הנורא וכל הגלות והצרות שיצאו מהחורבן עד

זימצאה', שנראה שחיפש אותה מקודם לכן - על מה ולמה חיפש אותה המלאך, הוזה ליה למימר 'ויראה אותה מלאך ה', אלא מבאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (וכן הוא בשפתי צדיק לך, אות לו), שהרי 'אלוקים יבקש את נרדף' (קהלת ג טו) ואמרו חז"ל (ויק"ר כו ה) אפילו צדיק רודף רשע, לכן 'חיפש' המלאך אחר 'נעלבין', עד ש'מצאה'... ללמדך גדולת הנרדפים, אף אם הנרדפת היא 'הגר' הבורחת מ'שרה אמנו' (הובא ב'ליקוטי יהודה').

נט. סיפר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע עובדא שהוא עצמו היה עד לה, אב ובנו עניים ודלים פסעו יחדיו, וזמן רב לא בא אוכל אל פיהם, לפתע הבחין האב במטבע של זהב הנוצצת על פני הקרקע, ביקש האב מבנו שיתכופ וירם את המטבע, ובו יקנו דבר מאכל לסעוד את נפשם הרעבה, אך הבן סירב באמרו שאין כוחו במתניו להתכופף עדי ארץ, אשר על כן התכופף האב בעצמו, הרים את המטבע וקנה בו שלושה עשר תפוחים, ורצה לתת אותם לבנו בעבור תחיה נפשו בהם, אך הבן טען לעומתו - מכיוון שלא אבה לשמוע לקול האב אין הוא זכאי לשבוע מטוב התפוחים, אך האב שראה ברעבון בנו, נענה ואמר לבנו שהוא ממחר לדרכו, לכן מקדים הוא לילך לפניו, והבן יבוא אחריו.

בכל עת שעבר עוד כברת דרך השליך האב ארצה תפוח אחד, וכך 'מצאם' הבן שהלך לאחוריו, ונפשו הרעבה לא יכלה עמוד, התכופף הבן ניקה את התפוח מטינוף העפר, ואכלם להשקיט רעבונו העז, וכך מצא את כל הי"ג תפוחים ואכלם.

ואמר הרה"ק ר' צדוק שמעשה זה לימדו לקח רב לעבודתו יתברך כל ימי חייו, כי אם היה הבן מתכופף מתחילה פעם אחת להרים את המטבע מעל פני האדמה, הרי היה מונע מעצמו עמל וטורח - לכופף עצמו שלושה עשר פעמים ובכל פעם לשטוף התפוח מטינוף, והאמת היא, שהרבה לימודים ישנו בסיפור זה המתפרש לע' פנים שבכפיפה אחת חוסך האדם מעצמו כפיפות ויגיעות רבות לאחר זמן, אך לענייננו אנו נסיק מסיפור זה לענין המחלוקת עד כמה שווה לו לאדם להתכופף ולהכניע עצמו פעם אחת בתחילת המריבה, וממילא לא יצטרך להתכופף ולהתאמץ לאחר מכן פעמים רבות ומרובות.

ומבשרי אחזה אלוקי, כמו חמשת אצבעותיו של אדם, שבגובהם אינם ישרים, אך באם הנם מכופפים הרי הם מיושרים, כי על ידי שמתכופפים כל ההדורים מתיישרים.

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

והמקדש), עב"ל. נמצא שאין כאן כלל הזכרת צער (ועיין ביאורו של ה'חתם סופר' ז"ע תו"מ פר' פקודי בדיבור השלישי).

מה יקר בעיני ה' לימוד התורה בימי גלותם של ישראל הבא מתוך הדחק ויסורים, וכה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, וז"ל. ענין אריכות הגלות כל כך, אולי משום שחשוב מאד בשמים לימוד התורה בזמן הזה, שהוא בקושי ודוחק גדול ועול פנסה המטרידים את האדם. (שש"ק ח"ב קעו). והיינו שבימות המשיח תהיה הרחבה גדולה לישראל, כמאמרם (עירובין מג:) 'כיון דאתי משיחא הכל עבדים הן לישראל', ושוב לא יוכלו ללמוד תורה מתוך הדחק. והדברים נפלאים, שהרי הקב"ה מצטער בצרתן של ישראל, ככתוב (תהלים צא, טו) 'עמו אנכי בצרה', ואמרו (חגיגה טו:): 'בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, ואעפ"כ מעדיף השי"ת יותר להצטער בצרתן של ישראל כביכול, כדי שיוכל להשתעשע בתורה שבני ישראל עוסקים מתוך הדחק

מזן דשמיא יהא בעזרינו, שיום המר והנמהר יהפוך ליום חג ומועד, ונעלה יחדיו לחוג אותו כולנו כאחד בירושלים הבנויה, כביאת גואל צדק במהרה בימינו אכי"ר.

ולכאורה הוא תמוה - עדין לא הוקם המשכן, כבר רמז להם להעריך תיקון חצות על החורבן, ולאיזה צורך רמז להם זאת עכשיו החורבן שיהיה לעתיד... והרי, בשעת חרדה חרדה.

אלא יש לומר, דידוע אמרם ז"ל (ברכות ה.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, ובווהר הק' (ויקהל ר א) היכלא דקודשא בריך הוא אורייתא איה, וכד בר נש עסוק באורייתא, קודשא בריך הוא קאים תמן ואצית לקליה (היכלו של הקב"ה היא התורה, ובשעה שהיהודי יושב ועוסק בתורה עומד שם הקב"ה ומקשיב לקולו).

וזאת בישר להם, אף אם שמא יגרום החטא, ויחרב בית המקדש, אמנם משכן ה' של הארבע אמות של הלכה' - והיכלא דאורייתא זאת, לא יבוטל לעולם. זהו שנאמר 'אלה פקודי' - פירוש 'פקודי' לשון חסרון, כמו ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט), ור"ל אלה פקודי המשכן, היינו בדורות אלה של גלויות, שהמשכן חסר, ואין לנו לא משכן ולא מקדש, הנה משכן העדות היינו התורה הוא המשכן והמקדש (שהתורה תהיה במקום המשכן

ס. בסוף ימיו נסע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע לעיר וויען כדי לדרוש שם ברופאים, והתלווה אליו בנו הרה"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע, ושהו שם במשך כמה שבועות, ביום השב"ק הבחין מהר"ד בבחור מבוגר שעוסק בתורה במשך כל יום השבת בהתמדה גדולה ובחשק עצום, ומאד התפעל מעבודתו ומלימודו, ניגש אליו ושאלו מאין הוא ומה מעשיו, נענה הבחור ואמר, שאנשי הצבא הנכריים גייסו אותו לשרת בצבאם, והיה מוכרח לחלל את השב"ק, לכן פנה אל מפקדיו שיתנו לו יום מנוחה בשבת, ותמורת כן יעבוד שעות ארוכות יותר בששת ימי המעשה, וזכה לשאת חן בעיניהם והרשעים הללו יצאו מגדרם והסכימו להצעתו, מאז קיבל על עצמו לעשות את יום מנוחתו - יום השבת, כולו תורה, כשמוע מהר"ד את תשובתו נענה ואמר 'מי יודע אם בחור זה אינו מעכב את הגאולה...' שהרי בבוא גואל יוסר עול הגלויות ועול הגויים מעל צווארינו, ואז לא יוכל עוד כביכול להשתעשע עם לימוד התורה במסירות נפש כשל בחור זה.

שנת ה'תשע"ב
 דרשת נהי קינה ומספר
 ממזרינו הגה"צ רבי

אלימלך בידרמן

שליט"א

בליל תשעה באב
 בשעה 9:30

- באידיש -

ניתן יהיה לשמוע
 בשידור חי

בארה"ב ובקנדה:

בארץ ישראל:

קול הלשון:

718-906-6400 *

Direct # 718-906-6444*

ארה"ק: * 718-521-5231

קול הלשון:

073-295-1454

3 * < 072-274-1111

Monsey: (845) 678-3337

Monroe: (845) 751-9640

Lakewood: (732) 806-8199

Los Angeles: (310) 659-8000

Montreal: (514) 667-3599

Toronto: (416) 800-2146

קול מבשר: 1, 8, 11-444 (212)

Monsey: (845) 414-1100

Monroe & Upstate:

(845) 351-1200

משנים קודמות - בארה"ב
 718-906-6444, 1, 2, 6, 14

קול הדף:

02-64-000-20

קול הבאר:

073-2-122-100

קו החבורות:

072-315-2035

072-372-3720

074-717-2000

בלונדון: 208-191-7000 (44)

גבאים המעוניינים בקוד מיוחד
 לצורך שידור בבית כנסת
 יפנו ל: 073-220-1209

שיעורים ודרשות בענייני ת"ב משנים קודמות:
 קול הלשון: 03-617-1111 להקיש 1 ואח"כ 2
 קול הדף: 02-640-00-20 | קול הבאר: 073-2-122-100

השיעור בלשה"ק ישודר בקווים של ארץ ישראל

שנונה לראות בבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן